

Lise Kieckens
Promotor: Dr. Filip Coussée

Jeugdwerk vanuit het perspectief van ouders die in armoede leven

Universiteit Gent
Faculteit Psychologie en pedagogische wetenschappen
Academiejaar 2006-2007

Dankwoord

Deze scriptie is het sluitstuk van een zeer boeiend en leerzaam onderzoeksproces dat mogelijk werd door de medewerking, de steun en de hulp van veel mensen die ik hier graag wil bedanken.

In de eerste plaats ben ik de ouders die meewerkten aan dit onderzoek bijzonder dankbaar. Ik heb zeer veel geleerd uit de gesprekken en interviews en ik hoop dat de vele interessante standpunten en inzichten kunnen dienen als inspiratiebron voor het jeugdwerk en voor het jeugdwerkbeleid. Tine, Tülay, Jean-Paul, Lieven, Rita, Christine, Karin, Caroline, Sabine, Germain, Natasha, Wendy, Karin, Isabelle, Patrick, Sandra, Marianne, Ann, Katrien en Cindy, heel erg bedankt voor de tijd en energie die jullie in dit onderzoek investeerden. Ik heb graag met jullie samengewerkt.

Daarnaast wil ik de medewerkers van 't Vergiet, De Zuidpoort, 't Vindcentje, De Kring en Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen bedanken voor de medewerking, de hulp en de vriendelijke ontvangst.

Stijn Vanrensbergen, Stefan Deconinck, mijn vader en vooral Marleen Renders waren een hele hulp bij het schrijven van deze scriptie. Bedankt voor het nalezen, voor de steun en voor de zeer motiverende feedback. Renders, je bent mijn held!

Bedankt ook aan mijn begeleider en promotor Filip Coussée, onder andere voor de interessante feedback op mijn te laat doorgestuurde teksten.

Gerda Moeneclaeys wil ik graag bedanken omdat ik bij het verwerken van de onderzoeksgegevens en bij het schrijven, zeer vaak kon teruggrijpen naar ervaringen die ik opdeed tijdens de themagerichte leerprojecten.

Ook bedankt aan Robbe omdat hij mij meer dan eens gered heeft van een computerramp, aan Hubert voor zijn buis, aan Okke voor zijn fotoshoptalenten, aan mijn familie, mijn huisgenoten, mijn burens, mijn vrienden en mijn klasgenootjes.

Aangezien deze scriptie het eindpunt van mijn schoolloopbaan is wil ik hier ook graag mijn ouders bedanken. Dit omdat ze er altijd in slagen om het leven aangenaam te maken door hun luisterend oor, hun steun, hun geloof in ons en doordat ze gewoon zeer fijne mensen zijn. Goede ouders, dat bestaat.

Voor Kay, Jonathan, Tim, Loritano, Marnix, Johnny, Loïc, Latoya, Valerie, Evelien en alle anderen.

Inhoud

1	Inleiding.....	7
2	Het actuele debat rond toegankelijk jeugdwerk.....	7
2.1	Jeugdwerk en democratisch burgerschap.....	8
2.2	Jeugdwerk en preventie.....	10
2.3	Reacties vanuit het jeugdwerk.....	13
2.4	Maatregelen om de toegankelijkheid van het jeugdwerk te verhogen.....	14
2.5	Toegankelijk jeugdwerk als sociale rechtvaardigheid.....	16
2.6	Ouders die in armoede leven als belangrijke betrokkenen.....	18
2.7	Besluit.....	19
3	Methodologie.....	20
3.1	Een kwalitatieve onderzoeksmethode.....	21
3.2	Selectie van respondenten.....	21
3.3	Dataverzameling.....	23
3.4	Data-analyse.....	24
4	Onderzoeksresultaten.....	24
4.1	Ervaring met jeugdwerk.....	25
4.2	Hechten ouders die in armoede leven belang aan het jeugdwerk?.....	26
4.3	Voordelen van jeugdwerk volgens ouders die in armoede leven.....	27
4.3.1	Sociaal contact.....	27
4.3.2	Leerervaringen.....	28
4.3.3	Kinderen van de straat houden.....	28
4.3.4	Voordelen voor kinderen die in armoede leven.....	29
4.3.5	Andere voordelen.....	29
4.4	Drempels in het jeugdwerk.....	30
4.4.1	Materiële drempels.....	30
4.4.2	Emotionele drempels.....	34
4.4.3	De invloed van jeugdwerkers.....	36
4.4.4	Drempels door de situatie waarin mensen leven.....	37
4.4.5	Informatie in verband met jeugdwerk.....	38
4.5	Manieren om de toegankelijkheid van het jeugdwerk te verhogen.....	40
4.6	Doelgroepspecifiek of algemeen jeugdwerk.....	42
4.7	Besluit.....	44
5	Algemeen besluit en discussie.....	45
5.1	Beperkingen en sterktes van dit onderzoek.....	45
5.2	Belangrijkste onderzoeksresultaten.....	46
5.3	Aanbevelingen voor jeugdwerkpraktijk en -beleid.....	48
6	Bibliografie.....	52
7	Bijlagen.....	57

1 Inleiding

Er is de laatste jaren veel te doen rond toegankelijk jeugdwerk voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Verschillende jeugdwerkkoepels en lokale initiatieven ondernemen acties om hun toegankelijkheid te verhogen en ook op beleidsniveau is er veel interesse en aandacht voor toegankelijk jeugdwerk. Gemeenten en provincies moeten bijvoorbeeld een jeugdwerkbeleidsplan opstellen waar toegankelijkheid een verplicht onderdeel van is (Cijferboek jeugdwerk 2005-2007, p. 26; Verbist & Watty, 2001, p. 7).

In heel het debat rond toegankelijk jeugdwerk voor kinderen en jongeren die in armoede leven is er echter een groep mensen opvallend afwezig: de ouders. Zowel in wetenschappelijk onderzoek als in het beleid rond (toegankelijk) jeugdwerk, wordt er bijzonder weinig aandacht besteed aan ouders. Nochtans zijn ouders belangrijke betrokkenen bij jeugdwerk, aangezien zij een grote invloed hebben op de vrijetijdsbesteding van hun kinderen (o.a. Piko & Vazsonyi, 2004; Outley & Wilson, 2002). Als er uitsluitingsmechanismen zijn in het jeugdwerk, dan zijn dus naast de kinderen zelf, ook hun ouders daar het slachtoffer van. Daarom is het belangrijk om in het debat rond toegankelijk jeugdwerk rekening te houden met de ervaringen en standpunten van ouders die in armoede leven. Dit onderzoek wil het perspectief van ouders die in armoede leven in beeld brengen, om het op die manier mogelijk te maken dat hun stem vertolkt en gehoord wordt in het debat rond toegankelijk jeugdwerk.

In wat volgt geef ik eerst een overzicht van het actuele debat rond toegankelijk jeugdwerk, en bespreek ik waarom er nood is aan een ander uitgangspunt, namelijk dat van sociale rechtvaardigheid. In een tweede deel komen de methodologische aspecten van dit onderzoek aan bod en worden de belangrijkste keuzes die daarbij gemaakt zijn verantwoord. De onderzoeksresultaten staan uitgebreid beschreven in het derde deel. Ik sluit af met een algemeen besluit en discussie.

2 Het actuele debat rond toegankelijk jeugdwerk

Jeugdwerk is alomtegenwoordig in Vlaanderen. Het aantal jeugdwerkinitiatieven, gaande van jeugdbewegingen tot speelpleinwerkingen, jeugdhuizen en werkingen maatschappelijk kwetsbare jeugd, zijn niet meer op de handen van 1000 kinderen te tellen (Cijferboek jeugd, 2005-2007). Dat het jeugdwerk een belangrijk element is in onze cultuur, laat zich ook aflezen uit het beleid. Sinds 1993 moet elke gemeente een heus jeugdwerkbeleidsplan opstellen, sinds 1998 dienen ook provincies dat te doen en zelfs de Vlaamse Overheid maakte in 2000 haar eerste jeugdwerkbeleidsplan (Van Gaens, 2001). Dat het jeugdwerk een belangrijke bijdrage levert tot de ontplooiing van kinderen en jongeren wordt door niemand ontkend. Daarbij komt men echter tot de vaststelling dat het jeugdwerk, althans toch het algemene jeugdwerk, een selectief bereik heeft. Laaggeschoolde jongeren zijn merkkelijk minder lid van jeugdverenigingen (De Groof & Siogners, 2000; Elchardus, Smits & Hooghe, 1999; Smits, 2004). Ook Coussée stelt: *We hebben geen exacte cijfers over de deelname van kinderen en jongeren aan het jeugdwerk, maar één vaststelling keert altijd terug: laaggeschoolde jeugdigen en jeugdigen uit (kans)arme gezinnen nemen minder deel aan het jeugdwerk* (Coussée, 2005b, p. 5). Als het jeugdwerk al laaggeschoolde jongeren bereikt, dan gebeurt dat in gescheiden circuits. De breuklijnen die door het onderwijs getekend worden, trekken zich dus door in het jeugdwerk (Coussée, 2005a).

Het selectieve bereik en de ontoegankelijkheid van het algemene jeugdwerk worden door veel onderzoekers en beleidsmakers geproblematiseerd. Net die groepen waarvan men denkt dat ze er het meeste baat bij zouden hebben, nemen niet deel aan het jeugdwerk. Die

opvatting is niet nieuw. Al van bij het ontstaan van het jeugdwerk, bij wijze van spreken, stelde men het selectieve bereik ervan in vraag (Coussée, 2005b). De discussies rond toegankelijk jeugdwerk laaien de laatste jaren echter hoog op. Dat er zoveel aandacht is voor toegankelijk jeugdwerk, zowel op beleidsniveau als binnen het jeugdwerk zelf, is positief. De premissen die aan die 'toegankelijkheidsijver' ten grondslag liggen zijn echter het onderzoeken waard. De reden waarom beleidsmakers streven naar toegankelijkheid, of om het in agogentaal uit te drukken, de probleemdefiniëring die aan dat streven voorafgaat, bepaalt namelijk in grote mate de remediërende maatregelen die ingevoerd worden. Bepaalde premissen leiden tot maatregelen die hun doel voorbijstreven of die zelfs contraproductieve effecten hebben voor bepaalde bevolkingsgroepen.

Een belangrijke vaststelling is dat de discussie over toegankelijk jeugdwerk voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren voor een groot stuk over de hoofden van de betrokkenen zelf wordt gevoerd. Het onderzoek van Filip Coussée naar de deelname van jongeren aan het jeugdwerk in Genk, bracht hier gelukkig al verandering in door jongeren zelf aan het woord te laten (Coussée, 2005). De grote afwezigheid in de discussie blijven echter de ouders. Dat is opmerkelijk, aangezien het vaak de ouders zijn die een beslissende rol spelen in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen (Outley & Wilson, 2002).

Hieronder komen eerst de verschillende uitgangspunten aan bod die de actuele discussie rond toegankelijkheid kenmerken, en de maatregelen die daaruit voortvloeien. Vervolgens bespreek ik waarom er nood is aan een ander uitgangspunt dat vertrekt van sociale rechtvaardigheid, en hoe een onderzoek vanuit het perspectief van ouders binnen dat uitgangspunt past.

2.1 Jeugdwerk en democratisch burgerschap

In verschillende onderzoeken wordt het verband gelegd tussen participatie aan het jeugdwerk, burgerschap en de democratische houding van kinderen en jongeren. Een voorbeeld van dergelijk onderzoek in Vlaanderen is dat van Saskia De Groof en Jessy Siogners (2000). Deze onderzoeksters stelden vast dat er net als bij volwassenen ook bij jongeren een positieve samenhang bestaat tussen participatie en democratische attitudes. *Het type vereniging is daarbij wel doorslaggevend, zo stellen ze, alleen jeugd- en sociale verenigingen worden significant bevonden* (De Groof & Siogners, 2000, p. 276). Onderzoekers uit verschillende andere Westerse landen komen tot gelijkaardige vaststellingen. Zo zou de participatie van kinderen aan naschoolse activiteiten verbonden zijn aan de school en 'prosociale' activiteiten, een positieve invloed hebben op hun later politiek en sociaal engagement als jonge pubers (Fredericks & Eccles, 2006). Daarbij aansluitend zouden jeugdverenigingen de mogelijkheid bieden aan jongeren om de kloof tussen volwassenen en jongeren te overbruggen en om sociaal kapitaal op te bouwen. De relaties tussen volwassenen en jongeren binnen die verenigingen zijn ook belangrijk voor de gemeenschap als geheel, ze produceren en verstevigen namelijk netwerken van vertrouwen die essentieel zijn voor het functioneren van gemeenschappen. Daarnaast zorgen ze ervoor dat nieuwe generaties jongeren geïntegreerd worden in de gemeenschap: *Through relationships with prosocial adults, youth are socialized into shared norms, encouraged to develop meaningful social roles, and prepared for leadership roles within their local communities and the larger society* (Jarrett, Sullivan & Watkins, 2005, p. 42). Ook Larson et al. stellen dat 'Community-oriented activities' zoals jeugdbewegingen, de mogelijkheden scheppen voor jongeren om sociale normen aan te leren en sociaal kapitaal te ontwikkelen. De jongeren uit hun studie rapporteerden inderdaad (leer)ervaringen met betrekking tot leiderschap, sociale normen en waarden en verbondenheid met hun gemeenschap (Larson, Hansen & Moneta, 2006). Ook Youniss et al. komen tot de vaststelling dat jeugdverenigingen bijdragen tot democratische

houdingen: *Service and participation in youth organizations during adolescence is found to predict adult political behavior, including voting and membership in voluntary associations, even 25 years later* (Youniss, Bales, Christmas-Best et al., 2002, p. 125).

De theorievorming rond sociaal kapitaal vormt bij dergelijke onderzoeken een belangrijk uitgangspunt. De geschiedenis van de theorievorming rond sociaal kapitaal is terug te voeren tot Alexis de Tocqueville die reeds in 1831 het verband legde tussen het verenigingsleven en een goed functionerende democratie. Veel later komt ook de Amerikaanse politicoloog Robert Putnam tot die vaststelling. Gedurende twintig jaar bestudeerde Putnam verschillende Italiaanse regio's die te maken kregen met een verhoogde bestuurlijke autonomie. Hij merkte op dat de lokale overheden van regio's met een rijk verenigingsleven en dicht vertakte netwerken het merkkelijk beter doen dan deze van regio's waar veel minder verenigingen actief zijn. Volgens Putnam vervullen verenigingen een onvervangbare democratische rol omdat ze bijdragen tot de vorming van wat hij noemt 'sociaal kapitaal'. Dit is een eerder vaag begrip dat te maken heeft met vertrouwen in de medeburgers, bereidheid tot samenwerking, het hanteren van normen van wederkerigheid en het bestaan van netwerken in de samenleving (Hooghe, 2000). De theorie van Putnam heeft een hele stroom onderzoeken op gang gebracht en drong al snel door tot in het politieke debat.

Het wereldwijde succes van het concept 'sociaal kapitaal' hoeft niet te verbazen. Het concept past namelijk perfect binnen de vernieuwde interesse in burgerschap binnen de politiek zelf en binnen de politieke en sociale wetenschappen. Een mogelijke aanleiding voor die vernieuwde interesse is de 'politieke apathie' en de verrechtsing die in veel landen wordt waargenomen. *A pattern of apathy and disengagement among youth across much of the world is noted*, zo stellen Youniss et al.. Niet alleen is het aantal stemmende jongeren in de Verenigde Staten gedaald, maar ook in Rusland, Japan, de Filippijnen, Engeland en Duitsland is er sprake van een verhoogde politieke apathie onder jongeren. Die politieke apathie zou het gevolg zijn van het feit dat belangrijke beslissingen die een invloed hebben op het leven van mensen nu genomen worden in verre oorden en via eerder 'obscure' procedures (Youniss, Bales, Christmas-Best et al., 2002). Ook in Vlaanderen is de bezorgdheid om de democratische en politieke houding van burgers de laatste jaren toegenomen. Het onrustwekkend hoge aantal stemmen voor het toenmalige Vlaams Blok dat sinds de eerste zwarte zondag van 1994 in de meeste steden en gemeenten enkel is toegenomen, vormt het onderwerp van menig politiek en wetenschappelijk debat. Het spreekt voor zich dat de theorievorming rond sociaal kapitaal in deze tijden van zwarte zondagen en toenemende verrechtsing ook in Vlaanderen gemakkelijk een voedingsbodem vond.

Dit vertaalt zich in een verhoogde beleidsinteresse voor verenigingen in het algemeen en jeugdwerk in het bijzonder. Zo blijkt uit een onderzoek van de Koning Boudewijnstichting naar het verenigingsleven in Vlaanderen dat er sprake is van een herwaardering van het maatschappelijk middenveld. De meeste bevraagde sectoren van het verenigingsleven vinden dat de appreciatie voor hun werk door de overheid gestegen of gelijk gebleven is (Marée, Mertens, Defourny et al., 2005). Ook het jeugdwerk mag zich sinds de jaren'70 'verheugen' op toenemende beleidsaandacht (Vlaams Jeugdwerkbeleidsplan, 2000). In de nasleep van zwarte zondag begon men te voelen dat er behoefte was aan een goed uitgebouwd jeugdbeleid met bijkomende aandacht voor maatschappelijk kwetsbare jongeren en migrantenjongeren (Walgrave, 1992). Die trend zet zich voort in het actuele jeugdwerkbeleid. Zo stond in het Vlaams Jeugdwerkbeleidsplan (2000): *Het jeugdwerk kan dus gerust een stukje motor van onze samenleving genoemd worden. Op een zeer speelse en ongedwongen manier wordt er gewerkt aan gemeenschapsvorming* (Vlaams Jeugdwerkbeleidsplan, 2000, p. 5). In de meest recente beleidsdocumenten is een dergelijke opvatting eveneens terug te vinden: *Het jeugdwerk [...] biedt een uitzonderlijke maatschappelijke*

ruimte voor de vorming van gemeenschaps- en burgerzin, persoonlijkheidsvorming en de ontwikkeling van sociale vaardigheden [...]. En ook nog: Kinderen en jongeren die door fysieke, mentale, sensorische of maatschappelijke problemen slachtoffer worden en/of de hechting aan onze gemeenschap verliezen, vereisen een krachtig remediërend beleid (Beleidsnota Jeugd 2004-2009). De band tussen jeugdwerk en burgerschap wordt dus nog steeds benadrukt in het jeugdwerkbeleid.

Het is opvallend dat verrechtsing en politieke apathie vaak in verband gebracht worden met maatschappelijk kwetsbare groepen. Zo maken Metz en Youniss in hun onderzoek naar de effecten van verplichte 'social service' (een soort gemeenschapsdienst) op scholen het onderscheid tussen kinderen van hoogopgeleide ouders en kinderen van ouders met een lage opleiding. Deze laatsten zouden meer baat hebben bij een verplichte 'social service' op school aangezien ze van thuis uit minder civiel engagement meekrijgen (Metz & Youniss, 2005).

Veel Vlaamse beleidsmakers en wetenschappers zijn in het zelfde bedje ziek. Zo werd na de verkiezingsuitslag van 24 november op verzoek van toenmalige SP-voorzitter Frank Vandenbroucke het Rapport Huyse gepubliceerd (Huyse, 1992). De auteurs van het rapport Huyse betitelen het toenemende stemmenaantal van het toenmalige Vlaams Blok als 'wanhoopsracisme'. Stemmen voor het Blok zou een uiting zijn van algemene maatschappelijke verwaarlozing en een compensatie voor uitsluiting en sociaal isolement (Stouthuysen, Duyvendak & Van Der Graaf, 2000). Een gelijkaardige redenering is terug te vinden in een aantal actuele onderzoeken. *We merken dat de jongeren uit het technisch onderwijs, en nog meer de jongeren uit het beroepsonderwijs het moeilijk hebben met de attitudes die het onderwijs en de samenleving vandaag van haar burgers verwacht. En ook voor deze jongeren blijkt (schoolse en niet-schoolse) participatie samen te gaan met sterkere democratische houdingen,* stellen De Groof en Siogners (2000).

Het feit dat bepaalde groepen mensen systematisch in verband gebracht worden met negatieve kenmerken zoals het niet beschikken over democratische waarden, houdt een gevaar van stigmatisering van deze groepen in. Ondertussen is overigens al gebleken dat het Vlaams Belang niet enkel hoog scoort in achtergestelde buurten zoals de Seefhoek in Antwerpen, maar net zo goed in villawijken zoals die van Brasschaat. De verrechtsing in Vlaanderen kan dus niet enkel verklaard worden als wanhoopsracisme'.

2.2 Jeugdwerk en preventie

Uit het bovenstaande blijkt dat jeugdwerk in verschillende onderzoeken in verband gebracht wordt met het bevorderen van burgerschap en democratische waarden. In heel wat andere onderzoeken focust men dan weer op de preventieve effecten van participatie aan een georganiseerd vrijetijdsaanbod, zoals jeugdwerk.

Vooraf in internationaal onderzoek wordt het jeugdwerk vaak gezien als een middel om allerlei kwalen bij de jeugd te bestrijden en te voorkomen. Zo zou de deelname aan 'structured after-school activities' zoals sportclubs, muziekclubs en jeugdbewegingen volgens Mahoney et al. een positief effect hebben op het psychologisch welbevinden van adolescenten. Binnen de groep jongeren die een slechte relatie hebben met hun ouders (detached relations) rapporteren de jongeren die participeren aan gestructureerde naschoolse activiteiten minder depressieve symptomen dan deze die dat niet doen. De auteurs vermelden daarbij dat die 'detached relations' het gevolg kunnen zijn van economische stress, depressies van de ouders, echtscheidingen en dergelijke. Vooral voor jongeren die een ondersteunende relatie hebben met hun leider zijn de effecten van participatie positief (Mahoney & Schweder, 2002). Dit doet hen besluiten dat *Concerning*

prevention research, one implication would be to increase opportunities for participation in structured after-school activities. Although at-risk children and adolescents are the most likely to benefit from structured after-school time, they are also the least likely to participate (Mahoney & Schweder, 2002, p. 81). Andere onderzoekers halen eveneens het verband tussen participatie aan gestructureerde vrijetijdsactiviteiten, zoals jeugdbewegingen, en psychologisch welbevinden aan (Lerner et al., 2005; Fredericks & Eccles, 2005). Participeren in verschillende contexten en activiteiten zou daarbij het beste zijn aangezien mogelijke negatieve ervaringen in de ene context op die manier worden opgevangen door de andere context (Pedersen, Seidman, Yoshikawa, 2005).

Deelname aan gestructureerde vrijetijdsactiviteiten is volgens verschillende onderzoekers ook positief voor de ontwikkelingskansen van jongeren. *'Community programs'*, buiten- en naschoolse activiteiten zouden een omgeving vormen waarbinnen positieve relaties tussen jongeren en volwassenen opgebouwd kunnen worden. Die relaties zijn een bron van ontwikkelingskansen en leermogelijkheden voor jongeren, aangezien ze jongeren de mogelijkheid bieden om belangrijke vaardigheden aan te leren die nuttig zijn voor hun schoolloopbaan en latere beroepsleven. Ze helpen hen bij het opbouwen van competenties om te kunnen functioneren in de samenleving. (Zeldin, Larson, Camino et al., 2005). Daarnaast zouden jeugdverenigingen plaatsen zijn waar jongeren autonomie verwerven (Larson, Pearce, Sullivan et al., 2007). Deelname aan jeugdverenigingen zou ook bijdragen tot de leeransen van jongeren op het vlak van leiderschap, verantwoordelijkheid, time-management, omgaan met emoties en dergelijke (Larson, Walker, Pearce et al., 2005; Hansen, Larson, Dworkin et al., 2003).

Naast het psychologisch welbevinden en de ontwikkeling zou deelname aan gestructureerde activiteiten ook een positief effect hebben op het gedrag en het zou ook preventief werken ten aanzien van probleemgedrag. Hongaarse onderzoekers komen bijvoorbeeld tot de vaststelling dat bepaalde aspecten van vrijetijdsbesteding bij jongeren, zoals activiteiten binnen het gezin of binnen een georganiseerde context, een beschermend effect hebben op probleemgedrag. Vrijetijdsbesteding met leeftijdsgenoten in een ongeorganiseerd verband en commerciële vrijetijdsbesteding dragen dan weer bij tot een verhoogd risico op probleemgedrag. *We found consistent evidence of the importance of structured versus unstructured activities in understanding problem behaviours in Hungarian youth. [...] Conventional activities or family activities act as a buffer against problem behaviours. On the other hand, peer-oriented activities or commercial types of leisure place youth at greater risk for a wide variety of problem behaviours. This findings [...] are highly similar as found among Western counterparts* (Piko & Vazsonyi, 2004, p. 728).

Volgens Mahoney en Stattin kan participatie aan vrijetijdsactiviteiten een positief effect hebben op het gedrag van jongeren als het beantwoordt aan de volgende criteria: de activiteit moet de tijd van de jongere structureren, de mogelijkheid bieden tot het opbouwen van relaties met competente volwassenen en leeftijdsgenoten, de vaardigheden en interesses van de jongeren uitbouwen en mogelijkheden scheppen binnen de sociale structuur waarbinnen de jongere zich competent en aanvaard kan voelen. Deelname aan activiteiten kan echter ook een negatief effect hebben op probleemgedrag. Vooral als er veel antisociale jongeren op de activiteit aanwezig zijn kan dat het negatief gedrag van de deelnemende jongeren doen toenemen: *Results confirmed that structured activity participation is linked to low antisocial behavior, while involvement in a relatively low structured youth recreation was associated with high antisocial behavior* (Mahoney & Stattin, 2000, p. 114). Ook volgens Fredericks en Eccles is er een verband tussen participatie aan buitenschoolse activiteiten, lagere kans op schoolverlaten en verminderd probleemgedrag in domeinen zoals delinquentie en middelenmisbruik. De positieve effecten van deelname zijn vooral sterk voor *'high-risk youths'*. Participatie kan echter ook negatieve effecten hebben, vooral als jongeren participeren aan ongestructureerde activiteiten waar ze makkelijker opgenomen worden in risicovolle netwerken van leeftijdsgenoten (Fredericks & Eccles, 2006). De vrije tijd van

kinderen en jongeren wordt dus gezien als een bron van risico's, als de tijd bij uitstek van rebellie, vandalisme, participatie aan ongezonde activiteiten zoals het gebruik van drugs en alcohol en dergelijke. Die activiteiten kunnen bovendien gevolgen hebben voor de ontwikkeling van kinderen en leiden tot 'poor life outcomes' (Caldwell, Baldwin, Walls et al., 2004). De leeftijdsgenoten en dan in de eerste plaats deze die probleemgedrag vertonen worden door veel onderzoekers beschouwd als 'problematisch'. Warr stelt bijvoorbeeld dat de 'peer-culture' van jongeren een omgeving is waarin jongeren makkelijk in aanraking komen met delinquente rolmodellen. Het zou ook een omgeving zijn die veel toleranter is ten aanzien van delinquent gedrag (Warr, 1993). Onderzoekers die dergelijke uitgangspunten hanteren komen meestal tot ietwat vreemde en simplistische oplossingen. Een voorbeeld daarvan is het beperken van de tijd die jongeren met leeftijdsgenoten kunnen doorbrengen buiten de gestructureerde activiteiten of het gezin (Warr, 1993), of ervoor zorgen dat de activiteit minder aantrekkelijk is voor problematische jongeren (Mahoney & Stattin, 2004).

In België wordt jeugdwerk soms eveneens in verband gebracht met preventie. In een boekje over preventie van de Koning Boudewijn Stichting bijvoorbeeld wordt jeugdwerk naar voor geschoven als één van de middelen voor gemeenten om aan preventie van jeugdcriminaliteit te doen (Pire, 2003). Die preventie heeft ook een politieke reden. Een netwerk van vrije recreatie en vormingsmogelijkheden voor maatschappelijk kwetsbare jongeren en migrantenjongeren zou een grote preventieve impact hebben op de criminaliteit en dus ook het onveiligheidsgevoel van de bevolking verlagen. Jeugdwerk zou op die manier een halt toeroepen aan de verrechtsing in de samenleving (Walgrave, 1992). In praktijk blijkt het Vlaamse jeugdwerk gelukkig ontsnapt te zijn aan een preventieve invulling (Coussée, 2006). Dat blijkt onder andere uit beleidsteksten waarin de beleidsmakers er uitdrukkelijk voor kiezen om af te stappen van de preventiegedachte die betiteld wordt als 'oneigenlijk gebruik van het jeugdwerk'. *De groeiende trend om het jeugdwerk te beperken tot allerlei preventie-initiatieven moet immers worden gestopt* (Jeugdwerkbeleidsplan, 2000, p. 4).

Het feit dat de nadruk op de preventieve aspecten van jeugdwerk geen greep gekregen heeft op de Vlaamse jeugdwerkpraktijk is positief. Een eenzijdige preventieve invulling kan namelijk perverse effecten met zich meebrengen.

Net als het 'wanhoopsracisme' wordt ook het probleemgedrag waar preventie op gericht is vaak in verband gebracht met 'risicogroepen' zoals laaggeschoolden en allochtonen. Dit kan leiden tot stigmatisering van deze bevolkingsgroepen. Ze worden aangewezen als oorzaak van ruimere problemen in de samenleving en zijn in die zin vaak het slachtoffer van veralgemening of stereotypen (Deklerck, 2003). Bovendien is het verband tussen kansarme of maatschappelijk kwetsbare jongeren en criminaliteit niet zo vanzelfsprekend. Deze jongeren plegen niet noodzakelijk meer delicten, ze zijn vooral kwetsbaarder voor justitieel ingrijpen (Bouverne-De Bie, 2003). De oververtegenwoordiging van deze jongeren in de statistieken ligt dan niet aan het feit dat ze criminelere zijn dan andere jongeren maar wel aan een ongelijke behandeling van verschillende bevolkingsgroepen door politie en gerecht. Jongeren uit de middenklasse zullen voor hetzelfde delict minder (zwaar) gesanctioneerd worden. Daarnaast kan de focus op preventie leiden tot een preventieparadox. Door zo vroeg mogelijk te willen ingrijpen worden 'risicogevoelens' al van jongs af verbijzonderd. Ze worden dan apart behandeld om ze nadien te kunnen re-integreren (Coussée, 2006). Ook het verband tussen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens is niet vanzelfsprekend. De subjectieve beleving van angst of onveiligheid valt vaak niet samen met de reële kans op slachtofferschap (Deklerck, 2003).

2.3 Reacties vanuit het jeugdwerk

Zoals bleek uit de beknopte literatuurstudie die voorafging is veel onderzoek met betrekking tot jeugdwerk gefocust op de (positieve) effecten van het jeugdwerk voor de samenleving. Meestal zijn kinderen en jongeren daarbij het 'object' van onderzoek. De onderzoekers gaan dan na in welke mate een aantal kenmerken (zoals participatie aan het jeugdwerk, onderwijsniveau en democratische attitudes) aanwezig zijn in de 'onderzoeksubjecten' om dan de verbanden tussen die kenmerken te onderzoeken en daar conclusies uit te trekken. Jeugdwerk heeft preventieve effecten, draagt bij tot het sociaal kapitaal binnen een gemeenschap, tot de democratische houding van haar leden en dergelijke. Het jeugdwerk wordt dus gezien als een middel om bepaalde problemen in de samenleving op te lossen. Dergelijke opvattingen worden makkelijk overgenomen in het beleid. In het decreet van 1993 bijvoorbeeld, wordt de expliciete rol van het jeugdwerk in de bestrijding van maatschappelijke achterstelling erkend. Jeugdwerkinitiatieven die op dat vlak inspanningen doen kunnen rekenen op extra ondersteuning (Vanhee, 1999 in Verbist & Weser (Eds.), 1999). Hoewel Bert Anciaux, de minister bevoegd voor Jeugd, angstvallig probeert om die instrumentele invulling van jeugdwerk niet te laten doorklinken in zijn huidige beleid is ze toch nooit ver weg: *Jeugdwerk mag niet herleid worden tot zijn louter nut [...]. Toch kunnen, willen en mogen we de- weliswaar secundaire – positieve neveneffecten van het jeugdwerk niet miskennen [...]* (Anciaux, 2004).

Het jeugdwerk zelf, in haar publicaties, wijst die instrumentalisering radicaal af. De kritische uitspraken en artikels zijn dan ook talrijk.

Het jeugdwerk wordt door het beleid meer en meer beschouwd als een instrument om bepaalde doelstellingen te realiseren, zo luidt het. Het jeugdwerk krijgt meer subsidies, maar daartegenover staan een aantal eisen waaraan het jeugdwerk moet voldoen. Jeugdverenigingen worden getoetst aan bruikbaarheid en nuttigheid in het beleid van de heersende meerderheid. Naarmate de waarde stijgt zal ook de steun toenemen. Die verkeerde instrumentele benadering bedreigt de beste eigenschappen van het jeugdwerk: het gebrek aan productgerichtheid, de soms bijna belachelijke prioriteit voor het proces eerder dan voor het tastbare resultaat (Redig, 1999, p. 30).

Niet enkel Guy Redig klaagt de dreigende instrumentalisering aan, ook Maria De Bie heeft veel kritiek op het jeugdbeleid. Het jeugdbeleid wordt volgens haar gekenmerkt door selectiviteit, een negatieve probleemdefinitie en een zakelijk technische kijk. Het jeugdbeleid is selectief omdat het eenzijdig gericht is op een aantal probleemgroepen en gekenmerkt wordt door een individuele aanpak. De negatieve probleemdefinitie uit zich dan weer in een nadruk op het voorkomen of corrigeren van probleemgedrag. Dit maakt dat er veel meer middelen geïnvesteerd worden in bijvoorbeeld de jeugdbijstand en veel minder in het jeugdwerk. Een laatste kenmerk is de zakelijk technische kijk waarbij het jeugdbeleid in functie staat van een duidelijk te realiseren doel: het garanderen van een zo goed mogelijke socialisatie. Welzijn voor jongeren wordt op die manier utilitair welzijn (Bouverne-De Bie, 1999).

Volgens Van Eckhaut is het actuele jeugdwerk niet meer de wereldverbeteraar van weleer maar wordt het steeds meer gezien in functie van probleemgerichte sociale verandering. Het te sterk benadrukken van de instrumentele dimensie is volgens hem echter negatief omdat het de aantrekkingskracht voor jongeren zelf kan verminderen. Bovendien is het jeugdwerk niet geschikt om specifieke problemen aan te pakken omdat het te sterk gericht is op reproductie van de eigen structuren en te groot om met beperkte middelen een andere richting uit te sturen (Van Eckhaut, 1999). Volgens Van Bouchaute dreigt het jeugdbeleid vast te lopen in de val van louter onwelzijnsbestrijding. Het gevaar voor een probleemgerichte en instrumentele benadering van het jeugdwerk is volgens hem groot (Van Bouchaute, 1999 in Verbist & Weser (Eds.), 1999).

Die radicale afwijzing van instrumentalisering gaat echter gepaard met een geloof in de kracht van het jeugdwerk. Het jeugdwerk is een 'machtig reservoir' (Redig, 1993), met een hele hoop positieve aspecten. Het jeugdwerk biedt aan jongeren, tegenover de achtergrond van een grenzeloze wereld, een kleine, bevattelijke wereld met een hoge graad van emotionele betrokkenheid. Het jeugdwerk laat kinderen participeren aan de eigen omgeving en de besluitvorming in die omgeving. Op die manier kunnen ze een zinvolle bijdrage leveren aan het gemeenschappelijk leven. Het jeugdwerk biedt een sociaal netwerk (Van Bouchaute, 1999).

Die dubbele ingesteldheid leidt tot een vreemde discussie waarin het jeugdwerk zelf als een soort verheven, onaanraakbaar gegeven wordt beschouwd dat wel positieve effecten heeft maar daar vooral niet op aangesproken mag worden. Uitspraken als *Jeugdwerk werkt preventief, maar alleen als dat niet uitdrukkelijk de bedoeling is. Preventiewerkers moeten het jeugdwerk met rust laten* (Redig, 1999), zijn kenmerkend. Het jeugdwerk moet een magische 'black-box' blijven.

2.4 Maatregelen om de toegankelijkheid van het jeugdwerk te verhogen

Uit het bovenstaande blijkt dat de jeugdwerkdiscussie gekenmerkt wordt door een dubbele ingesteldheid. Enerzijds is er de focus op effecten van het jeugdwerk en anderzijds is er de afwijzing van instrumentalisering. Dit leidt er toe dat zowel wetenschappelijk onderzoek, het beleid als het jeugdwerk uitgaan van een soort 'black-box' idee, waarbij ze het aanbod van jeugdwerk zelf niet in vraag stellen. Dit heeft belangrijke consequenties voor het toegankelijkheidsbeleid.

Toegankelijk jeugdwerk is de dag van vandaag een *hot topic*. Een van de negen uitgangspunten van het Vlaams Jeugdbeleidsplan is het stimuleren van de toegankelijkheid voor ALLE kinderen en jongeren. Een maatregel van de bevoegde minister Bert Anciaux om dat te realiseren is de brochure "diversiteit". Deze brochure omvat een visie en inleiding, een wettelijke context, een overzicht van mogelijke drempels (algemeen en doelgroepspecifiek), een soort handleiding van de lokale jeugddiensten, een overzicht van wat de provincies en het landelijk jeugdwerk te bieden hebben rond diversiteit en een overzicht van nuttige contacten, publicaties, websites en dergelijke (Anciaux, 2006). Het belang dat binnen de Vlaamse overheid gehecht wordt aan toegankelijk jeugdwerk heeft duidelijk gevolgen gehad voor het lokale niveau. Toegankelijkheid en diversiteit zijn één van de drie prioriteiten voor het lokale jeugdwerkbeleid. *In de nabije toekomst worden in het decreet drie prioriteiten naar voor geschoven: toegankelijkheid en diversiteit blijven aandachtspunten die met speciale maatregelen worden ondersteund [...]* (Jeugdbeleidsplan van de Vlaamse Regering 2006-2009, p. 19). Het decreet op het lokale jeugdwerk van 2003 geeft sterk richting aan het lokale jeugdwerkbeleid, enerzijds door de verplichte indeling van het JWBP in acht hoofdstukken en anderzijds door facultatieve prioriteiten waarop de gemeentebesturen kunnen intekenen. Een van de acht hoofdstukken die lokale besturen verplicht moeten opnemen in hun jeugdwerkbeleidsplan is toegankelijkheid. Dit heeft ertoe geleid dat 47% van de gemeenten extra ondersteuning geeft aan jeugdwerkinitiatieven die hun jeugdwerk meer toegankelijk willen maken. Dit doen ze door middel van een kortingssysteem maar ook door vorming en toeleiding. 40 % van de gemeentes geeft steun aan doelgroepspecifieke werkingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en kinderen met een handicap (Cijferboek Jeugdwerk 2005-2007, p. 26).

Het jeugdwerk zelf onderneemt eveneens acties om de toegankelijkheid van de eigen werking te verhogen. Enkele voorbeelden daarvan zijn de Open Kampen van scouts en

gidsen Vlaanderen, het solidariteitsfonds van chiro nationaal, de bundel 'werken met bijzondere doelgroepen' van KSJ-KSA-VKSJ, de uniformenbanken en aangepaste tarieven van lokale jeugdwerkinitiatieven en nog veel meer.

Dat er zoveel aandacht is voor toegankelijkheid is positief. Door de dubbele ingesteldheid die de discussie rond toegankelijk jeugdwerk kenmerkt (de focus op effecten van jeugdwerk en de afwijzing van instrumentalisering) bestaat echter het risico dat maatregelen om de toegankelijkheid te verhogen beperkt worden tot het 'verlenen van toegang tot' het jeugdwerk. Aan de eigenheid van het jeugdwerk zelf mag namelijk niet geraakt worden. Het invoeren van quota voor allochtonen in sportverenigingen is daar een mooi voorbeeld van. Men koppelt subsidies aan quota waardoor verenigingen verplicht worden om een bepaald aantal allochtonen onder hun leden te tellen (De Morgen, 2005). De fundamentele oorzaken van de participatieverschillen worden daarbij niet onderzocht. Men gaat uit van een simpele vaststelling (het jeugdwerk heeft een selectief bereik) en geeft daar een simpel antwoord op (we verplichten verenigingen om allochtonen aan te trekken).

Een ander antwoord dat vanuit die dubbele ingesteldheid werd geformuleerd is het invoeren van jeugd welzijnswerk. In de jaren '50 ontstonden er een hele hoop initiatieven die het selectieve bereik van het jeugdwerk moesten verhelpen. Omdat maatschappelijk kwetsbare kinderen, voornamelijk ongeschoolde arbeidersjeugd, niet bereikt werden door het algemene jeugdwerk, richtte men jeugdwerkingen op die meer aangepast waren aan deze doelgroep en zich meer situeerden in de welzijns sfeer (De Backer & Van Effelterre, 2001). Ook vandaag blijft men de diversifiëring van het aanbod zien als een maatregel om de toegankelijkheid van het jeugdwerk te verhogen. Het stimuleren van toegankelijkheid van het aanbod is een van de uitgangspunten van het Vlaamse jeugdwerkbeleid. Hierbinnen geldt een opdracht zowel voor algemene als voor doelgroepspecifieke organisaties (Verbist & Watty, 2001). Het standpunt van Redig sluit daar bij aan: *Het lijkt evenwel geen kwestie te zijn van óf doelgroepspecifiek werken óf enkel 'algemeen' jeugdwerk aanbieden. Ze vullen elkaar aan en wellicht zijn de grenzen niet altijd even scherp te trekken. Alle jeugdwerk verdient een plaats op lokaal niveau aangezien alle kinderen en jongeren recht hebben op die plek waar ze kunnen samen zijn in hun vrije tijd en er spelende mens kunnen zijn. Het blijkt zaak een zo divers mogelijk aanbod aan te reiken. Om daartoe te komen zijn stimuli nodig en dienen kansen gecreëerd te worden voor andere vormen van jeugdwerk* (Redig, 2003, p. 92). Een gelijkaardig standpunt is terug te vinden in het actuele Jeugdbeleidsplan: *Het jeugdbeleidsplan biedt ruimte voor nieuwe initiatieven en experimenten als aanvulling op en verbetering van het bestaande aanbod. Er zijn immers groepen kinderen en jongeren die momenteel hun gading niet vinden. Jeugdwerk zou ook voor hen een plezierige en interessante vrijetijdsbesteding kunnen zijn. Het jeugdbeleidsplan wil heel duidelijk aandacht geven aan het contact met bijvoorbeeld kinderen met een handicap of die in armoede leven. Door voortdurend na te denken over het begrip jeugdwerk vernieuwt de sector zichzelf. De Vlaamse overheid wil dit debat eveneens stimuleren* (Jeugdbeleidsplan van de Vlaamse Regering 2006-2009, p. 18).

Vanuit die redenering krijgen groepen jongeren dus een eigen, aangepast aanbod dat vaak dicht aanleunt bij de welzijnssector en de hulpverlening. Hoewel jeugd welzijnswerk zijn verdiensten heeft en zeker waardevol is, heeft het duidelijk niet geleid tot integratie, maar tot gescheiden circuits voor middenklassenjongeren en jongeren met een lage sociaaleconomische status. Op die manier ontstond er een jeugdwerk dat de bestaande breuklijnen in de samenleving bestendigt (Coussée, 2005). Het invoeren van nieuwe vormen van jeugdwerk kan in bepaalde omstandigheden zinvol zijn, maar mag niet beschouwd worden als een middel om het jeugdwerk toegankelijker te maken, om de eenvoudige reden dat het bestaande jeugdwerk er duidelijk niet toegankelijker door wordt. Het feit dat doelgroepspecifiek jeugdwerk en toegankelijkheid nu vaak in één adem genoemd worden in publicaties van de afdeling Jeugd en Sport van de Vlaamse regering valt daarom te betreuren.

Uit het bovenstaande blijkt dat maatregelen om de toegankelijkheid te verhogen die vertrekken van een 'black-box' idee van jeugdwerk, vaak niet leiden tot het gewenste effect. In plaats van de integratie te bevorderen en uitsluiting te bestrijden, bestendigen ze in bepaalde gevallen de bestaande breuklijnen in de samenleving. Om effectief te werken aan toegankelijkheid is er dan ook nood aan een ander uitgangspunt.

2.5 Toegankelijk jeugdwerk als sociale rechtvaardigheid

Streven naar toegankelijk algemeen jeugdwerk is zinvol, wenselijk en nodig. Non-participatie is inderdaad een probleem. Niet omdat de non-participanten zelf problematisch zijn en bijgeschaafd moeten worden in het jeugdwerk (de gangbare opvatting), maar wel omdat het algemeen jeugdwerk blijkbaar uitsluitingsmechanismen ten aanzien van bepaalde bevolkingsgroepen in zich draagt.

Het selectieve bereik van het algemene jeugdwerk kan beschouwd worden als een vorm van sociale uitsluiting. Volgens Jan Vranken zijn er vier manieren waarop de samenleving omgaat met sociale verschillen. De eerste vorm is sociale differentiatie. Daarbij bestaan er verschillen tussen bevolkingsgroepen maar worden deze niet op een hiërarchische wijze geordend en zijn er eveneens geen breuklijnen tussen de groepen. Groepen onderscheiden zich dus van elkaar maar worden beschouwd als gelijkwaardig. Er is eveneens contact tussen de verschillende groepen. De tweede vorm is sociale fragmentatie. Ook hier is er geen hiërarchische ordening van groepen. De onderscheiden bevolkingsgroepen staan allemaal op gelijke hoogte op de sociale ladder. Er is echter wel sprake van breuklijnen. Dit houdt in dat bevolkingsgroepen op een gelijkwaardige manier naast elkaar leven. Er is geen vrij verkeer tussen de groepen. De derde vorm van omgaan met sociale verschillen is sociale ongelijkheid. Bij sociale ongelijkheid zijn er geen breuklijnen aanwezig maar is er wel een hiërarchische ordening. In dit geval leven groepen dus samen maar niet op een gelijkwaardige manier. Bepaalde groepen worden beter geacht dan andere. De laatste vorm is sociale uitsluiting. Hierbij zijn er wel breuklijnen tussen de verschillende groepen en is er eveneens een hiërarchische ordening aanwezig. Dat betekent dat de groepen die laag op de sociale ladder staan niet kunnen toetreden tot belangrijke sociale netwerken en dus slechts gebrekkig beroep kunnen doen op noodzakelijke sociale goederen (Vranken 2001). Zoals ik eerder aanhaalde blijkt uit het onderzoek van Filip Coussée in Genk dat er in het jeugdwerk wel degelijk sprake is van breuklijnen. Jeugdigen uit verschillende sociale milieus gaan naar verschillende jeugdwerkvormen. Maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren nemen meer deel aan jeugdwerkzorg, terwijl kinderen en jongeren uit de middenklasse meer deelnemen aan het algemene jeugdwerk (Coussée, 2005).

Die gescheiden circuits zijn te betreuren, vooral omdat het om twee heel andere vormen van jeugdwerk gaat. De ene vorm is daarom niet minder dan de andere, maar ze zijn wel wezenlijk verschillend. Jeugdwerkzorg is meer geprofessionaliseerd en sluit in zijn doelstellingen vaker aan bij hulpverlening en welzijnswerk, terwijl algemeen jeugdwerk hoofdzakelijk gericht is op vrijetijdsbesteding georganiseerd voor en door jongeren (De Backer & Van Effelterre, 2001). Jeugdwerkzorg kan en mag dus niet zomaar beschouwd worden als substituut voor algemeen jeugdwerk. Het feit dat maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren goed bereikt worden door jeugdwerkzorg mag het algemene jeugdwerk niet van de verantwoordelijkheid ontdoen om de uitsluiting in eigen rangen te bestrijden.

Een belangrijk punt daarbij is dat in de praktijk gebleken is dat het jeugdwelzijnswerk minder kansen biedt aan zijn deelnemers om te participeren, en dit op twee niveau's. Op een aantal uitzonderingen zoals jeugdhuizen na bieden werkingen met maatschappelijk kwetsbare jeugd weinig doorgroeimogelijkheden aan hun leden. Het gaat meestal om activiteiten die professionele jeugdwerkers voorzien voor jongeren die lid zijn van de werking of eraan deelnemen. In tegenstelling tot het algemene jeugdwerk krijgen deelnemers slechts in weinig 'doelgroepspecifieke' initiatieven de kans om zelf jeugdwerker of monitor te worden. In die zin is participatie van de leden aan de werking zelf gering. Daarnaast zijn het vaak deze professionele jeugdwerkers die de belangen van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren vertegenwoordigen in allerlei stuurgroepen en adviesraden, en niet de jongeren zelf. Ook de kansen op participatie aan het beleid zijn dus gering.

Bovendien wordt jeugdwerk door het actuele jeugdbeleid gezien als een 'bevoorrechte partner'. Inspraak van het jeugdwerk en van de jeugd wordt nu plots, meer dan vroeger, in het vaandel gedragen (Feusels, 1999 in Verbist & Weser, 1999). Op het lokale niveau wordt die inspraak voornamelijk gerealiseerd via de jeugdraad. Sinds 2003 dienen alle jeugdraden van het type 'half open' te zijn, wat inhoudt dat ze samengesteld zijn uit afgevaardigden van gemeentelijke of intergemeentelijke jeugdwerkinitiatieven en geïnteresseerde jeugd uit de gemeente gecoöpteerd door de jeugdraad. De overgrote meerderheid van de jeugdraden bestaat echter nog steeds uit afgevaardigden van het jeugdwerk. De taak van de jeugdraad is om op eigen initiatief adviezen te formuleren over alle onderwerpen waarvan zij menen dat ze relevant zijn voor kinderen en jongeren, of om op vraag van de gemeente advies te geven met betrekking tot jeugdgerelateerde onderwerpen (Cijferboek Jeugdwerk 2005-2007). De doelstelling van het decreet op het lokaal jeugdwerk was dat gemeenten jeugdverenigingen zouden betrekken bij de opmaak van hun jeugdwerkbeleidsplan, zo stelt Johan Van Gaens. Die doelstelling is voor een groot stuk ook in de praktijk gebracht. In veel gemeenten werd het jeugdbeleidsplan echter gezien als een beleidsdocument van de jeugdraad. Voor de betrokkenen was het planningsproces een 'leerschool in de democratie', maar die betrokkenen waren uiteraard slechts een 'happy few'. Men kan zich dan ook de vraag stellen of er bij een dergelijke verplaatsing van de democratie nog wel sprake kon zijn van voldoende oog voor het algemeen belang (Van Gaens, 2003, p. 35). In het geval dat de gemeenten werken met een stuurgroep bij het opstellen van hun jeugdwerkbeleidsplan bestaat die stuurgroep vaak uit de jeugdconsulent, de schepen en een delegatie van het jeugdwerk (Cijferboek Jeugdwerk 2005-2007). In de praktijk zijn het dus vooral leden van het jeugdwerk die inspraak krijgen in het jeugd(werk)beleid. Het feit dat bepaalde bevolkingsgroepen systematisch minder kansen krijgen om te participeren aan dat jeugdwerk is dan ook wraakroepend des te meer omdat participatie een zelfversterkend proces is. Mensen leren participeren door te participeren en participatie aan een bepaalde instelling kan de weg effenen om ook aan andere instellingen te participeren (Desmet, 2003).

Het streven naar toegankelijk algemeen jeugdwerk voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren is niet louter een kwestie van het 'verruimen van de keuzemogelijkheden' voor deze jongeren (de keuze tussen algemeen jeugdwerk of jeugdwelzijnswerk). Vaak vormt uitsluiting op verschillende maatschappelijke domeinen net de kern van de problematiek waar deze jongeren mee kampen. Veel maatschappelijk kwetsbare kinderen leven in armoede of lopen een verhoogd risico om in armoede terecht te komen. Jan Vranken definieert armoede als een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en het collectieve bestaan (Vranken 2001). Armoede is een vorm van sociale uitsluiting, maar vertoont bijkomend een multi-aspectueel karakter. Armoede heeft te maken met een geringe deelname aan velerlei maatschappelijke goederen zoals inkomen, arbeid, onderwijs, wonen, gezondheid, rechtsbedeling, collectieve voorzieningen en cultuur. Deze terreinen staan niet los van

elkaar, zo stellen Vranken et al. Armoede is een extreme vorm van sociale uitsluiting omdat daarin verschillende vormen van uitsluiting met elkaar verbonden zijn (Vranken, Geldof & Van Menxel, 1999). De omschrijving van Townsend sluit hier bij aan: *Individuals, families and groups in the population can be said to be in poverty when they lack the resources to obtain the types of diet, participate in the activities and have the living conditions and amenities which are customary, or at least widely encouraged or approved, in the society to which they belong* (Townsend, 1997 in Saunders & Adelman, 2005, p. 560). Het selectieve bereik van het algemeen jeugdwerk toont aan dat jeugdwerk één van de domeinen is waarop mensen die in armoede leven worden uitgesloten. Om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden zullen al die domeinen, en dus ook het jeugdwerk, aangesproken moeten worden op hun verantwoordelijkheid. Streven naar algemeen toegankelijk jeugdwerk vanuit dat perspectief is een vorm van sociale rechtvaardigheid.

Denken over toegankelijk jeugdwerk vanuit het perspectief van sociale rechtvaardigheid heeft belangrijke implicaties. Het houdt namelijk een radicale afwijzing in van de problematisering van groepen jongeren die niet, of minder, aan het algemene jeugdwerk deelnemen. Niet zij zijn het probleem, maar de uitsluitingsmechanismen binnen het jeugdwerk zelf. Dit leidt er toe dat de 'black box' van het jeugdwerk opengemaakt zal moeten worden om die uitsluitingsmechanismen bloot te leggen en zo effectief mogelijk te bestrijden. Dat kan het best door de betrokkenen zelf aan het woord te laten. Als we willen achterhalen welke mechanismen ervoor zorgen dat kinderen en jongeren uit arme milieus systematisch minder participeren aan het algemene jeugdwerk, dan moeten daar bij alle betrokkenen die die mechanismen aan den lijve ondervinden bevestigd worden. Die betrokkenen zijn niet enkel kinderen en jongeren, maar ook hun ouders.

2.6 Ouders die in armoede leven als belangrijke betrokkenen

In de hele discussie rond toegankelijk jeugdwerk besteedt men opvallend weinig aandacht aan ouders. Vaak lijken ze niet eens te bestaan. Jeugdwerk is iets voor jongeren, door jongeren (Jeugdbeleidsplan van de Vlaamse regering 2003-2009), soms met inmenging van professionele jeugdwerkers. Toch zijn ouders belangrijke betrokkenen bij het jeugdwerk. Het is essentieel dat de stem van ouders die in armoede leven ook gehoord wordt bij het streven naar toegankelijk jeugdwerk voor hun kinderen en dat om twee belangrijke redenen.

Een eerste reden is dat het vaak de ouders zijn die een beslissende rol spelen in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen, zeker als deze kinderen nog jong zijn. Outley en Wilson (2002) onderzochten de invloed van ouderlijke strategieën op de vrijetijdsactiviteiten van Afro-Amerikaanse kinderen, vanuit het perspectief van die kinderen zelf. Uit hun onderzoek blijkt dat ouders inderdaad een beslissende rol spelen in de invulling van de vrije tijd van kinderen: *Overall, our findings complement the results of recent investigations of parental influence on leisure. [...] Hulsman (1993) found parental influence to be stronger than peers' influence in regard to joining a particular leisure activity. All of these researchers illustrated the importance of the parents' willingness to locate and initiate children's involvement in "worthwhile" leisure experiences* (Outley & Wilson, 2002, p. 175). Chin en Philips stellen vast dat de omstandigheden waarin ouders leven bepalend zijn voor de participatie van hun kinderen aan activiteiten gedurende de zomermaanden: *Our analyses suggest that social-class differences in parents' values and expectations are less important determinants of high-quality summer-experiences than are social-class differences in parent's resources and variation in children's own values and resources* (Chin & Philips, 2004, p. 185). Volgens Jarrett passen ouders in achtergestelde buurten de strategie van 'sponsored-development' toe, hetgeen inhoudt dat ze

hun kinderen beschermen tegen de negatieve invloeden van de buurt door hen naar veilige, stimulerende omgevingen zoals jeugdverenigingen te sturen (Larson, Pearce, Sullivan & Jarrett, 2007). Dit alles wijst er op dat ouders in grote mate het doen en laten van hun kinderen in de vrije tijd bepalen. Daaruit volgt dat het niet enkel kinderen en jongeren die in armoede leven zijn die uitsluitingsmechanismen in het jeugdwerk ervaren, maar ook hun ouders. Een toegankelijkheidsbeleid dat geen rekening houdt met ouders kan daarom onmogelijk effectief zijn.

Een tweede reden is dat mensen die in armoede leven in het algemeen weinig betrokken worden bij zaken die hen en hun kinderen aanbelangen. Het gebeurt maar al te vaak dat anderen over het hoofd van mensen die in armoede leven heen beslissen wat goed voor hen is, wat hun belangen zijn en wat hun noden. Dit kan nefaste gevolgen hebben. Maatregelen die ingevoerd worden zonder overleg met de betrokkenen hebben vaak totaal niet het gewenste effect. Zij kunnen een bron van bijkomende uitsluiting zijn omdat ze niet aansluiten bij de reële behoeften van mensen die in armoede leven (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2001). Volgens Levecque is er de voorbije decennia een alsmaar groeiende maatschappelijke, beleidsmatige én wetenschappelijke aandacht voor armoede en sociale uitsluiting. Het onderzoek naar armoede en sociale uitsluiting is echter veelal gericht op cijfers en indicatoren en veel minder op wat een leven in armoede voor de betrokkenen zelf betekent. De leefwereld van arme mensen blijft één van de grootste blinde vlekken in onderzoek. Nochtans vormt kennis over die leefwereld juist een heel cruciale peiler van succesvolle hulpverlening en van een structurele bestrijding van armoede. Onderzoek naar armoede is per definitie waardengeladen. Die waardengeladenheid uit zich onder andere in het feit dat veel onderzoek naar armoede gebaseerd is op de kennis die wetenschappers over armen aanbrenge. De unieke autonome kennis die armen zelf over de eigen (groeps)situatie ontwikkelen vormt daarvoor een zinvolle aanvulling die een completer beeld van de reële situatie zal opleveren (Levecque, 1999).

Daarnaast bleek uit een grootschalig onderzoek naar de beleving van arme ouders in verband met opvoeding dat deze ouders herhaaldelijk de ervaring hebben dat ze minder geloofwaardigheid, minder aanzien en minder vertrouwen krijgen, niet op basis van hun verdienste maar op basis van een verschil in sociale status en vooroordelen. Het is vooral bijzonder pijnlijk als ze hierdoor niet betrokken worden bij aangelegenheden die de kinderen, de opvoeding aangaan (Vanhee, Laporte & Corveleyn, 2001). Uit datzelfde onderzoek komt eveneens naar voor dat generatiearmoede mensen aantast op het meest fundamentele, humane niveau. Door de vele kwetsuren die generatiearmen oplopen hebben ze op de duur het gevoel 'niet iemand' te zijn. Om al die redenen is het belangrijk om de dialoog aan te gaan met ouders die in armoede leven, zowel in de dagelijkse praktijk als in wetenschappelijk onderzoek.

2.7 Besluit

Het wetenschappelijk onderzoek rond jeugdwerk focust voornamelijk op de positieve effecten ervan voor kinderen en jongeren en voor de samenleving als geheel. Zo zou jeugdwerk bijdragen tot de opbouw van democratische waarden en bevorderlijk zijn voor het sociaal kapitaal binnen de samenleving (o.a. De Groof & Siogners, 2000; Fredericks & Eccles, 2006). Participatie aan jeugdwerk zou ook positief zijn voor de ontwikkeling van kinderen (Zeldin, Larson, Camino et al., 2005; Larson, Pearce, Sullivan et al., 2007), preventief werken ten aanzien van probleemgedrag zoals middelenmisbruik en delinquentie (o.a. Piko & Vazsonyi, 2004; Caldwell, Baldwin, Walls et al., 2004) en preventief werken ten aanzien van psychische aandoeningen zoals depressies (o.a. Mahoney &

Schweder, 2002; Lerner et al., 2005). In veel van deze onderzoeken worden laaggeschoolde jongeren of jongeren die in arme buurten leven beschouwd als meer vatbaar voor allerlei problemen, problematisch of minder democratisch. Jeugdwerk wordt hier dus gezien als een instrument bij uitstek om allerlei problemen (in de samenleving) te voorkomen.

De spreekbuizen van het Vlaamse jeugdwerk zelf zijn sterk gekant tegen die instrumentalisering. De algemene toon is dat het jeugdwerk niet gezien mag worden als middel om allerlei beleidsdoelstellingen te realiseren (o.a. Bouverne-De Bie, 1999; Van Bouchaute, 1999 in Verbist & Weser (Eds.), 1999). De combinatie van de vaststelling van een boel nuttige en aantrekkelijke effecten door de wetenschap en de radicale tegenreactie van het jeugdwerk heeft geleid tot een dubbele ingesteldheid die een invloed heeft op het toegankelijkheidsbeleid. De beleidsmakers onderkennen en benadrukken de positieve effecten van jeugdwerk, voeren maatregelen in om het selectieve bereik van het jeugdwerk te verhelfen en proberen tegelijk angstvallig de algemene bekritiseerde instrumentalisering te omzeilen (o.a. Anciaux, 2006). Het aanbod van het jeugdwerk zelf wordt niet in vraag gesteld. Dit leidt er toe dat maatregelen om de toegankelijkheid van het jeugdwerk te verhogen dus beperkt worden tot 'het verlenen van toegang tot' het jeugdwerk of tot het oprichten van nieuwe vormen van jeugdwerk die geenszins bijdragen tot het doorbreken van bestaande breuklijnen (Coussée, 2005a).

In verschillende onderzoeken is vastgesteld dat kinderen en jongeren die laaggeschoold zijn of die in armoede leven systematisch minder participeren aan het algemene jeugdwerk dan hun leeftijdsgenoten uit de middenklasse (o.a. Elchardus, Smits & Hooghe, 1999; Smits, 2004; Coussée, 2005b). Jeugdwerk is één van de domeinen waarop kinderen en jongeren die in armoede leven worden uitgesloten. Vanuit die vaststelling is het streven naar toegankelijk jeugdwerk een vorm van sociale rechtvaardigheid.

Vanuit het perspectief van sociale rechtvaardigheid impliceert het streven naar toegankelijk jeugdwerk dat het aanbod zelf in vraag wordt gesteld. De uitsluitingsmechanismen binnen dat aanbod zijn het probleem dat onderzocht moet worden, en niet de groepen die niet participeren. Het blootleggen van die uitsluitingsmechanismen kan het best door de betrokken zelf aan het woord te laten. Aangezien ouders een belangrijke en beslissende rol spelen in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen (o.a. Outley & Wilson, 2002; Larson, Pearce, Sullivan & Jarrett, 2007), is het essentieel om ook hen een stem te geven in het toegankelijkheidsdebat. Naast kinderen en jongeren zijn het ouders die in armoede leven die de uitsluitingsmechanismen aan den lijve ondervinden. Om te komen tot een toegankelijk jeugdwerk dat de breuklijnen in de samenleving niet reproduceert, dienen we dus rekening te houden met de ervaringen en standpunten van ouders die in armoede leven. Dit onderzoek vertrekt vanuit de invalshoek van sociale rechtvaardigheid en heeft als doelstelling om het perspectief van ouders binnen te brengen in het toegankelijkheidsdebat. De volgende vragen zijn daarbij richtinggevend. Hebben de ouders die meewerkten aan dit onderzoek en hun kinderen ervaring met het jeugdwerk en zijn die ervaringen positief of net niet? Vinden de bevraagde ouders het belangrijk dat hun kinderen kunnen deelnemen aan het jeugdwerk en om welke redenen? Welke elementen in het jeugdwerk kunnen ouders die in armoede leven tegenhouden om hun kinderen erheen te sturen? En ten slotte: Wat is de mening van de ouders in verband met doelgroepspecifiek en algemeen jeugdwerk en naar welke vorm van jeugdwerk gaat hun voorkeur uit?

Het volgende onderdeel gaat in op de wijze waarop dit onderzoek is gevoerd en de belangrijkste beslissingen die daarbij genomen zijn.

3 Methodologie

Hieronder komen de gebruikte onderzoeksmethodes aan bod en de belangrijkste keuzes die daarbij gemaakt zijn. Het eerste deel gaat in op de keuze voor een kwalitatief onderzoek, het tweede deel op de selectie van respondenten, het derde deel op de methodes die gebruikt werden bij het verzamelen van de data en een laatste deel gaat in op de wijze waarop de verzamelde gegevens verwerkt zijn.

3.1 Een kwalitatieve onderzoeksmethode

De doelstelling van dit onderzoek is om het perspectief van ouders die in armoede leven op het jeugdwerk zo goed mogelijk weer te geven. Dit heeft belangrijke consequenties voor het onderzoeksontwerp. In de eerste plaats gaat het niet om aantallen en cijfers en is het ook niet de bedoeling om de resultaten te veralgemenen naar een bepaalde populatie. Het is namelijk onmogelijk om geldende uitspraken te doen over hét perspectief van dé arme ouder. Dergelijke uitspraken doen onrecht aan de diversiteit en heterogeniteit binnen deze groep mensen. Een kwalitatieve onderzoeksmethode lijkt dus het meest aangewezen. Immers: *bij kwalitatieve onderzoeksmethoden staan de aard van de sociale verschijnselen en het verkrijgen van een 'insiders-view' centraal. [...] De onderzoeker is daarbij niet in de eerste plaats geïnteresseerd in de toetsing van eigen denkbeelden over een verschijnsel, maar in de betekenissen die de geïnterviewde aan de verschijnselen verleent* (Hüttner, Renckstorf & Wester, 1995, p. 540). Indien men het perspectief, de standpunten en ervaringen van mensen wil onderzoeken kan men niet uitgaan van vooraf bepaalde categorieën. Men wil namelijk een beeld scheppen van een vooraf ongekend geheel van betekenissen. Kwalitatief onderzoek vertrekt van de idee dat mensen zelf betekenis verlenen aan de werkelijkheid. *The qualitative tradition grows out of the idealist argument that humans creatively and subjectively construct meanings for themselves* (Potter, 1996, p. 49). Hoewel kwantitatieve onderzoeksmethodes in bepaalde situaties ongetwijfeld aangewezen zijn, ligt de keuze voor een kwalitatieve methode in dit geval dus voor de hand.

Naast de bovenstaande meer methodische reden speelt er nog een ander, moreel argument mee in de keuze voor een kwalitatieve onderzoeksmethode. Zoals het Steunpunt ter Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting stelt: *vaak spreken mensen over armen. Hierdoor worden ze beroofd van een eigen gedachtegang en de analyse van de eigen situatie. Mensen verliezen zo hun status van subject en worden object van reflectie en verandering* (Steunpunt ter Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting, 2001). Kwalitatieve onderzoeksmethoden maken het mogelijk om de respondenten zelf aan het woord te laten en ervoor te zorgen dat zij niet louter 'bestudeerd' worden. Respondenten kunnen in grote mate zelf bepalen welke ervaringen zij willen delen, welke argumenten zij willen aanbrengen en welke standpunten zij willen verkondigen. Dit zorgt ervoor dat zij een belangrijke rol spelen in het uiteindelijke 'uitzicht' van het onderzoek en dus niet louter object van onderzoek zijn maar ook in belangrijke mate subject.

3.2 Selectie van respondenten

Alle ouders die meewerkten aan dit onderzoek zijn aangesloten bij verenigingen waar armen het woord nemen. De keuze om respondenten te selecteren via deze verenigingen is ingegeven door twee belangrijke overwegingen.

In de eerste plaats is armoede een zeer complexe problematiek die moeilijk te definiëren valt. Volgens Engbergens kan de speurtocht naar een wetenschappelijk te funderen

armoedelijk vergeleken worden met de zoektocht van middeleeuwse ridders naar de Heilige Graal. De bepaling van de armoedegrens impliceert altijd een waardeoordeel dat niet wetenschappelijk te funderen is. Het is dus bijzonder moeilijk om adequate armoede-indicatoren te formuleren (Engbergsten, 1995, p. 35). Bovendien is een definitie van armoede steeds waardegeladen en politiek gekleurd (Levecque, 1999). Daarom lijkt een 'subjectieve benadering' meer aangewezen. Een dergelijke benadering berust op de gedachte dat de betrokkenen zelf het beste weten wat hun 'bestaansminimum' is, of met andere woorden, wanneer ze 'arm' zijn. Mensen die zich aansluiten bij verenigingen waar armen het woord nemen definiëren zichzelf als 'arm'. Dit is naar mijn mening de meest betrouwbare definitie. In de tweede plaats is het belangrijk dat de onderzoeker ernaar streeft om een meerwaarde te bieden aan de onderzochte groep. Met dit onderzoek wil ik de missie en doelstellingen van verenigingen waar armen het woord nemen mee helpen realiseren. Op die manier hoop ik een (bescheiden) bijdrage te kunnen leveren tot het verbeteren van de positie van mensen die in armoede leven. Verenigingen waar armen het woord nemen streven zes doelstellingen na: armen verenigen, armen het woord geven, werken aan maatschappelijke emancipatie, werken aan maatschappelijke structuren, dialoog en vorming en armen blijven zoeken (Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, s. d.).

Dit onderzoek kan een bijdrage leveren tot het realiseren van drie van deze doelstellingen. Een eerste doelstelling is 'armen het woord geven'. Dit houdt het creëren van voorwaarden in opdat armen het woord kunnen nemen, met als einddoel een volwaardige gesprekspartner in de samenleving te worden. Dit onderzoek wil daartoe bijdragen door het perspectief en de standpunten van ouders die in armoede leven in verband met jeugdwerk weer te geven. Op die manier wordt ook hun stem vertolkt in het toegankelijkheidsdebat.

Een tweede doelstelling is 'werken aan maatschappelijke emancipatie'. Hiermee wil men armen helpen groeien om hun burgerrechten volwaardig op te nemen en de maatschappij bewust maken van de gelijkwaardigheid van armen en niet-armen. Uit de interviews bleek duidelijk dat ouders die in armoede leven evengoed zinvolle en waardevolle standpunten en argumenten kunnen formuleren. Hopelijk kan dit bijdragen tot 'een besef van gelijkwaardigheid'.

Een laatste doelstelling waar dit onderzoek toe kan bijdragen is 'vorming en dialoog'. Verenigingen waar armen het woord nemen streven solidariteit na tussen de armen en de samenleving. Daartoe organiseren zij vormingsactiviteiten en zoeken actief partners in de samenleving om kennis over armoede, vanuit de ervaring van de armen, uit te wisselen en misverstanden, vooroordelen en uitsluitingsgedrag bloot te leggen. Dit onderzoek vertrekt in hoofdzaak vanuit de standpunten van ouders die in armoede leven zelf. Het doel is om deze standpunten te communiceren naar jeugdwerkers en als het even kan ook naar mensen die op een hoger niveau met jeugdwerk bezig zijn. Op die manier kunnen zij zich bewust worden van uitsluitingsmechanismen die in het jeugdwerk spelen en daar, hopelijk, iets aan doen.

Aanvankelijk was het de bedoeling om een gelijk aantal vaders en moeders te bevragen. Jammer genoeg is dat niet gelukt. Aan de diepte-interviews werkten slechts vier vaders mee tegenover elf moeders. De focusgroep bestond uit vier vrouwen en een man. Een meer gelijke verdeling van vaders en moeders zou waarschijnlijk een rijker en genuanceerder beeld opleveren. Toch dient gezegd dat veel van de standpunten van vaders overeen kwamen met die van moeders. Bovendien is generaliseerbaarheid in dit geval geen doelstelling en weegt het belang van vertekening door oververtegenwoordiging van een bepaalde groep dus minder door.

De verenigingen waar armen het woord nemen die meewerkten aan dit onderzoek zijn gelegen in Gent, Eeklo en Aalst. De keuze om te werken met die specifieke verenigingen was vooral ingegeven door praktische redenen zoals bereikbaarheid en bereidwilligheid om

mee te werken. Alle ouders woonden dus op het ogenblik van het onderzoek in Oost-Vlaanderen, de meerderheid ervan in Gent.

Voor dit onderzoek werden enkel mensen met kinderen bevroegd. Het aantal kinderen en de leeftijd van de kinderen varieerde sterk. Zo waren er ouders met heel jonge kinderen die (nog) niet in het jeugdwerk zaten en ouders met kinderen van achttien jaar of ouder. De meeste respondenten waren wel ouder van kinderen tussen zes en achttien jaar.

De gezinssituaties van de respondenten waren eveneens uiteenlopend. Een aantal van de ouders is gescheiden, anderen zijn dan weer alleenstaande moeder of hebben kinderen die geplaatst zijn. Die diversiteit leverde een rijk en gevarieerd beeld en was zeker een meerwaarde voor dit onderzoek.

3.3 Dataverzameling

De dataverzameling gebeurde aan de hand van diepte-interviews, aangevuld met één focusgroep. Diepte-interviews zijn aangewezen voor onderzoeken die gericht zijn op gevoelige onderwerpen en individuele ervaringen en waarvan de respondenten moeilijk te bereiken zijn (Schuyten 2004). Ook focusgroepen zijn gericht op het begrijpen van ervaringen en standpunten. De doelstellingen van focusgroepen zijn namelijk: *to conduct an interactive discussion that can elicit a greater, more in-dept understanding of perceptions, beliefs, attitudes and experiences from multiple points of view and to document the context from which those understandings were derived* (Vaughn, Schumm & Sinagub, 1996). Beide onderzoeksmethoden sluiten dus goed aan bij de doelstellingen van dit onderzoek.

Voor dit onderzoek werden dertig diepte-interviews afgenomen van zestien verschillende respondenten. Het opzet was om van elke respondent twee interviews af te nemen. Bij twee mensen is dat jammer genoeg niet gelukt. Het tweede interview had een dubbele functie. In de eerste plaats kon de respondent tijdens het tweede interview het eerste interview nalezen en aanvullen of verbeteren waar nodig. Op die manier kreeg de respondent meer controle over zijn inbreng in het onderzoek. In de tweede plaats stelde dit mij in staat om dieper in te gaan op interessante uitspraken of extra vragen te stellen over onderwerpen die nog onvoldoende aan bod gekomen waren. De mensen die ik interviewde maakten haast geen gebruik van de mogelijkheid om het interview te verbeteren. Dit kwam voornamelijk omdat het een letterlijke weergave was van hun uitspraken. Aan de andere kant vonden de meesten het positief dat ze het interview konden nalezen en waren ze tevreden met de manier waarop het was neergeschreven.

Van de dertig interviews zijn er tien (van vijf ouders) die ik reeds vorig jaar afnam in het kader van een vooronderzoek. De vragenlijst voor het vooronderzoek en deze voor dit onderzoek waren in die mate gelijklopend dat een groot verschil in de resultaten vrij onwaarschijnlijk is. Daarenboven diende de vragenlijst eerder als richtsnoer dan als strak kader, het verhaal van de respondent was richtinggevend. Dit zorgt er voor dat kleine verschillen in de vragenlijst minder zwaar doorwegen.

De vraag is nu of die dertig interviews voldoende waren om een min of meer volledig beeld te schetsen van het perspectief van ouders die in armoede leven op het jeugdwerk. Volgens Hüttner et al. bepaalt naast de probleemstelling de aard van de gevonden verschillen of er voldoende gevallen zijn onderzocht (het 'verzadigingscriterium'). Als zich geen nieuwe verschillen meer aandienen bij nieuwe gevallen is het begrip verzadigd. Dit alles houdt in dat het een onderzoeksintern criterium is dat bepaald of er voldoende gevallen zijn onderzocht (Hüttner, Renckstorf & Wester, 1995, p. 545). Hoewel elke ouder andere ervaringen heeft en een uniek verhaal vertelt, werden er op het einde van de interviewreeks nagenoeg geen nieuwe argumenten meer aangehaald door de respondenten. Gelijkaardige standpunten en uitspraken keerden terug, wat er op wijst dat een zeker verzadigingsniveau werd bereikt.

De focusgroep had een aanvullende functie ten opzichte van de interviews. In de eerste plaats bracht de interactie tussen de verschillende leden van de focusgroep een extra dimensie in het onderzoeksmateriaal, des te meer omdat de focusgroep samengesteld was uit een combinatie van arme en niet-arme ouders. Daarnaast diende de focusgroep om de belangrijkste bevindingen uit de interviews verder uit te diepen. Het feit dat mensen in discussie gaan over die bevindingen levert extra relevante informatie op. De interviews blijven dus het belangrijkste onderdeel van het interview maar de focusgroep vormt een extra aanvulling.

3.4 Data-analyse

Bij de verwerking hield ik het materiaal dat afkomstig was van de focusgroep en het materiaal van de diepte-interviews gescheiden. Dit is belangrijk aangezien het gaat om heel verschillende manieren van dataverzameling, niet in het minst omdat interviews individueel worden afgenomen en focusgroepen niet. De procedure die ik gebruikte voor beide soorten materiaal waren wel gelijklopend. Ik baseerde mij daarbij op de vijf stappen in kwalitatieve analyse die Hüttner, Renckstorf en Wester (1995) onderscheiden. Deze stappen zijn registratie en transcriptie, indelen van het protocol volgens een topic-lijst, open coderen, gericht coderen en ten slotte selectief coderen.

Voor de registratie maakte ik gebruik van een bandopnemer. Ik nam elk interview en de focusgroep op en typte dit daarna letterlijk uit. De interviews nam ik alleen af, maar bij de focusgroep werd ik bijgestaan door twee mensen die tijdens het gesprek de belangrijkste uitspraken en standpunten noteerden. De aanwezigheid van meerdere 'moderatoren' is duidelijk een meerwaarde, hetgeen bevestigd wordt door Vaughn en haar collega's. *We feel that it is important that a second person is available to highlight any possible discrepancies and to ensure a rounded interview takes place. The assistant moderator can also take field notes, which can give a feel to the subsequent transcript analysis* (Vaughn, Schumm & Sinagub, 1996).

Op basis van mijn probleemstelling en van de resultaten van het vooronderzoek dat ik vorig jaar deed, stelde ik een lijst met belangrijke thema's op die als eerste analysekader diende. Aan elk thema verbond ik een code die ik vervolgens toekende aan de overeenkomstige interviewfragmenten. Dit bracht me tot de fase van het 'open coderen'.

Tijdens een volgende fase plakte ik (aan de hand van het computerprogramma Word) alle fragmenten met eenzelfde code in één document. Dit stelde mij in staat om de categorieën en thema's verder te verfijnen. Uiteindelijk kwam ik tot een logische ordening van het tekstmateriaal en kon ik van daaruit conclusies trekken en deze verbinden met inzichten uit andere onderzoeken. Dit zijn de fases 'gericht coderen' en 'selectief coderen'. De categorieën en thema's die ik gebruikte evolueerden dus gaandeweg. Volgens Segers is dit eigen aan een kwalitatieve onderzoeksmethode. Classificaties en datamatrices 'groeien' als het ware tijdens de analyse en ze krijgen hun uiteindelijke vorm pas tegen het einde van de analyse. Het ontwikkelen van indelingsgezichtspunten en categorieën daarbinnen en het eventueel onderbrengen van de informatie in datamatrices is niet een voorfase van de analyse, zo stelt Segers, maar het is de analyse (Segers, 1999, p. 287). Op die manier zorgt de onderzoeker er tevens voor zich niet te laten leiden door de eigen vooringenomenheid. Door flexibele categorieën te hanteren komt de stem van de respondenten meer tot zijn recht. Dit is belangrijk aangezien het de bedoeling was om het perspectief en de standpunten van ouders zo getrouw mogelijk weer te geven.

4 Onderzoeksresultaten

De interviews en de focusgroep waaruit dit onderzoek bestaat leverden een schat aan informatie op waar zowel het jeugdwerk als het beleid mee aan de slag kunnen. Gezien de kleinschaligheid van het onderzoek is het echter belangrijk om hier nogmaals te benadrukken dat de resultaten ervan niet veralgemeenbaar zijn. Het is niet mijn bedoeling om waarheden te poneren over dé ouder die in armoede leeft, maar wel om een aanzet te geven tot reflectie over toegankelijk jeugdwerk in dialoog met ouders die in armoede leven. De onderstaande tekst is een weergave van 32 gesprekken en één focusgroep, waarbij getracht is de eigen mening, visie, en ervaringen van de bevraagde ouders zo getrouw mogelijk weer te geven.

Het eerste onderdeel gaat in op de ervaring die de ouders zelf als kind hadden met het jeugdwerk en de ervaring die hun kinderen ermee hebben. Het tweede deel handelt over het belang dat de ouders hechten aan het jeugdwerk. In een derde deel komen de voordelen van het jeugdwerk volgens de respondenten aan bod. Het vierde deel handelt over de drempels die zij ervaren in het jeugdwerk en in het vijfde deel komen voorstellen van ouders aan bod om de drempels in het jeugdwerk te verlagen. Het zesde deel ten slotte gaat in op de standpunten van de ouders in verband met doelgroepspecifiek en algemeen jeugdwerk.

4.1 Ervaring met jeugdwerk

Ongeveer de helft van de ouders die meewerkten aan dit onderzoek nam als kind zelf deel aan een of meerdere jeugdwerkinitiatieven. Het gaat dan voornamelijk om speelpleinwerkingen en jeugdbewegingen. Een aantal onder hen werd zelfs leider binnen een jeugdbeweging en één iemand werkte een tijdje als jeugdwerker. De ouders die als kind lid waren van een jeugdbeweging zijn daar positief tot zeer positief over. Voor de speelpleinwerkingen is dat minder het geval. Zo geven twee ouders die deelnamen aan de focusgroep expliciet aan dat ze als kind niet graag naar de speelpleinwerking gingen. De andere helft van de ouders nam als kind in het geheel niet deel aan het jeugdwerk. Dit omdat ze niet geïnteresseerd waren of omdat de omstandigheden het niet toelieten.

Op één na geven alle ouders aan dat hun kinderen deelnemen of in het verleden reeds deelnamen aan een of meerdere vormen van jeugdwerk. De ouders vernoemen daarbij zowel doelgroepspecifieke werkingen als initiatieven van het algemene jeugdwerk. De meest vernoemde initiatieven zijn jeugdbewegingen en speelpleinwerkingen, een enkele keer ook grabbelpas, een jeugdhuis en vakantiecampen. Vier van de zestien bevraagde ouders zeggen dat de ervaringen van hun kinderen met het jeugdwerk positief zijn, dat hun kinderen graag naar het jeugdwerk gaan en er veel aan hebben.

“Hij heeft ADHD. Hij moet dus heel veel bezig zijn en hij vindt dat echt de max om in de scouts te zitten en zich eens goed te kunnen vuil maken in het weekend. Dan komt hij wel dikwijls thuis van kop tot teen onder de modder. Maar ja, “de wasmachine moet draaien hè mama” zegt hij dan. “Je hebt gelijk ventje” zeg ik. Voor mij geeft dat allemaal niet, ik ben er ook in geweest en ik weet wat het is.”

Zes ouders geven aan dat bepaalde ervaringen van hun kinderen wel positief zijn en anderen dan weer niet, voor vier van hen zijn de ervaringen met het algemene jeugdwerk niet goed en die met het doelgroepspecifieke jeugdwerk wel. De overige vijf ouders zeggen dat hun kinderen eerder slechte ervaringen hebben met het jeugdwerk.

Net als bij de interviews vermelden de deelnemers van de focusgroep zowel negatieve als positieve ervaringen van hun kinderen met het jeugdwerk. Een aantal kinderen zit graag in het jeugdwerk, anderen zijn dan weer niet geïnteresseerd of doen het niet graag.

“Mijn twee oudste zijn niet naar de jeugdbeweging geweest. Mijn jongste is een tijdje geweest, ze was ook al ouder hoor, een jaar of 13-14, maar zij vond dat niet zo leuk. [...] Ze is dan een keer of twee meegegaan met een jeugdbeweging van het OCMW. Ze vond dat wel leuk maar niet voor haar.”

Negen van de zestien geïnterviewde ouders geven aan dat hun kinderen een bepaald jeugdwerkinitiatief reeds uitprobeerden maar na een tijdje afhaakten. Het gaat hierbij opvallend vaak, maar niet alleen, om jeugdbewegingen. Soms haken kinderen zelf af omdat het initiatief hen niet ligt of omdat ze er zich niet goed bij voelen. In een aantal gevallen is het echter de leiding die beslist dat de kinderen niet meer mogen komen.

“Ze hebben het eens geprobeerd in een scoutsgroep [...]. Ze gingen dan juist op uitstap naar de Blaarmeersen en die gasten door het dolle heen dat ze naar de Blaarmeersen gingen en gaan spelen. Na drie uur mocht ik ze terug gaan halen en ze mochten niet meer gaan omdat ze zo wild waren. Dat ze ze niet aankonden. Dat was schaamtelijk jong. Want ja, het is moeilijk voor uw kinderen, maar het is ook moeilijk voor u. Er staan daar dan nog andere ouders en die horen dat dan en dan ben je nog meer geneigd om te zeggen ‘zie je wel, het is niet voor ons’”.

De ouders die zelf als kind deelnamen aan het jeugdwerk en daar positieve ervaringen mee hebben, hechten meestal veel belang aan het jeugdwerk. Ze stimuleren hun kinderen om er ook aan deel te nemen en vinden makkelijker de weg naar de verschillende jeugdwerkinitiatieven.

De volgende paragraaf gaat dieper in op het belang dat de verschillende ouders hechten aan het jeugdwerk.

4.2 Hechten ouders die in armoede leven belang aan het jeugdwerk?

Van de twintig ouders die meewerkten aan dit onderzoek, de ouders van de focusgroep en de ouders die een interview gaven samen, zijn er slechts vijf die expliciet zeggen dat ze het jeugdwerk niet belangrijk vinden. Ze zijn niet geïnteresseerd in het jeugdwerk en ze vullen de vrije tijd van hun kinderen liever zelf in.

“Ikzelf zou hen niet aanmoedigen om mee te gaan. Ik doe ook zelf leuke dingen met hen. Ze kunnen pony rijden, we kunnen gaan zwemmen. Ik zou liever dingen met hen samen doen. Dat lijkt mij plezanter ook. Voor mijzelf dan. Ik denk dat een jeugdbeweging dat dat ook meer kinderen zijn van ouders die eens op hun gemak willen zijn. Die zeggen van ‘die zondag zijn we er van af en wij kunnen ons ding doen’. Die indruk heb ik.”

“Ik kan geen interesse wekken voor iets waar ik geen interesse voor heb. Als mij dat niet interesseert dan interesseert mij dat niet en dan doe ik daar ook geen moeite voor. Als ze morgen bij mij komen van ‘mama mag ik naar de chiro’, ja voor mij wel waarom niet?”

“Dat is iets anders hè, maar ik zeg het, ik moet niet gaan werken, waarom zou ik ze dan wegsturen?”

De overige ouders hechten wel belang aan het jeugdwerk. Verschillenden onder hen zelfs heel veel. Ze vinden het belangrijk dat hun kinderen aan het jeugdwerk (kunnen) deelnemen en ondernemen actief stappen om hun kinderen die mogelijkheid te bieden.

“Kinderen die moeten naar een jeugdbeweging gaan. In het begin zal dat misschien moeilijk zijn maar een keer dat ze het gewoon zijn gaan ze willen gaan. Ik weet nog in den tijd, als mijn ouders mij wouden straffen konden ze mij maar op één ding straffen: een weekendje niet naar de chiro gaan of

één keer niet meegaan op kamp. Dat was de zwaarste straf die ik kon krijgen. Dat was echt hard. Al je kameraden zitten daar op kamp en jij mag niet mee."

"Goh, waar ik altijd over gesproken heb dat is over een jong kind. Maar ik denk dat een kind van 10-11 jaar, verplicht is misschien een groot woord, maar zou moeten geduwd worden in het jeugdwerk. Vind ik persoonlijk."

"Dat de jeugdbewegingen voor mijn part voor altijd mogen bestaan. En dat je daar als kind over heel de lijn leert zelfstandig worden."

"Nee, ik kan niets verkeerd zeggen over de jeugdbeweging, ik vind dat positief. Ik zie die gasten daar rondlopen samen allemaal in een pakske, voor een taartenslag of zoiets, ik vind dat positief. Ik vind dat tof. En ik vind het spijtig dat mijn kinderen daar niet bijzitten."

De meeste ouders hechten dus belang aan het jeugdwerk. Ze zijn dan ook van mening dat er heel wat voordelen aan het jeugdwerk verbonden zijn. In de onderstaande paragraaf worden die voordelen uitgebreid besproken.

4.3 Voordelen van jeugdwerk volgens ouders die in armoede leven

De meeste ouders die meewerkten aan dit onderzoek zijn van mening dat het jeugdwerk heel wat te bieden heeft aan (hun) kinderen. De pluspunten die daarbij het meest genoemd worden zijn het sociale aspect van jeugdwerk, het potentieel aan leerervaringen, het voordeel van een veilige omgeving en de specifieke voordelen voor kinderen die in armoede leven.

4.3.1 Sociaal contact

Het voordeel van jeugdwerk dat met voorsprong het meest aan bod kwam tijdens de interviews is het sociale aspect van het jeugdwerk. Nagenoeg alle bevroegde ouders vinden het positief dat kinderen en jongeren in het jeugdwerk leren omgaan met mensen van hun eigen leeftijd of met iets oudere jeugdwerkers. Ze leren er 'vrienden maken', hetgeen bevorderlijk is voor hun sociaal leven. Hierbij kwam een aantal keer naar voor dat het goed is om te leren omgaan met kinderen buiten de eigen kleine kring en de eigen sociale klasse. Naast die sociale leerervaringen vinden ouders het feit dat kinderen vrienden hebben in het jeugdwerk op zich positief.

"Ja, ik vind het wel belangrijk dat ze kunnen deelnemen. Omdat ze dan leren om met kinderen van hun leeftijd om te gaan. Dus als je een kind hebt dat in de buurt niet veel vriendjes heeft, dat ze daar dan vriendjes leren maken, dat ze een beter sociaal leven hebben, laat ons zeggen."

"Ja. Gelijk Mike, den oudste die was heel terughoudend, vanuit zijn autisme een stuk, hij maakte met niemand contact en zo terwijl dat hij dat in de scouts wel doet. Ik zie nu dat hij dat buiten de scouts ook begint te doen nu. Hij is wel al vier jaar bezig hè, het gaat traag maar het gaat. Hij begint echt contacten te leggen. Daarom vind ik dat ook zo belangrijk dat ze daar ook aan kunnen deelnemen aan zo'n dingen."

“Ik vond dat zeer leuk in de scouts gaan. Als we dan wat ouder waren gingen we dan al eens frieten eten, of iets gaan drinken. En dan op kamp, het kampvuur, afscheid van het kamp... dat is ideaal he. Ik heb daar veel tranen gelaten. De band was groot genoeg, het kameraadschap.”

Tijdens de focusgroep bespraken de deelnemers eveneens het sociale aspect van het jeugdwerk. Volgens hen is het goed dat kinderen contacten hebben met andere kinderen. Het feit dat dit zowel jongens als meisjes zijn is daarbij een pluspunt.

4.3.2 Leerervaringen

Een belangrijk voordeel volgens veel ouders is dat kinderen in het jeugdwerk een heleboel dingen leren. Zo leren kinderen er zelfstandig zijn, ‘hun plan trekken’ en verantwoordelijkheid opnemen. Volgens een aantal ouders brengt het jeugdwerk kinderen ook waarden en normen bij. Een belangrijk element dat terugkeert in verschillende interviews is het speelse aspect van die leerervaringen. In tegenstelling tot de school leren kinderen in het jeugdwerk ‘al spelende’.

“Ik denk dat dat wel een voordeel is in de algemene opvoeding van een kind. Een kind dat zich goed voelt in zijn vel. En ik denk toch dat het ook de bedoeling is van de scouts en de chiro en zo om kinderen iets bij te brengen. En ook wel een beetje de moraal.”

“Ik vind het belangrijk dat kinderen zelfstandig worden. Zeer belangrijk. En ze leren dat daar ook worden want ze moeten daar hun plan trekken, ik heb dat ook meegemaakt. Ik heb alles meegemaakt.”

“Die meerwaarde zit daar ook in, samen zijn, leren van elkaar, op een gezellige manier dan. Anders dan op school, zo niet gestresseerd.”

“Ja, ik ben zelf heel lang geweest. Ik denk dat ik, door er naartoe te gaan dat ik goed zelfstandig geworden ben. Ik had toen al het gevoel dat ik mijn ouders ging verliezen, van kleins af. En zo ben ik dus meer zelfstandig geworden, door daar naartoe te gaan. Je leert daar ook wel iets bij hè, altijd.”

Slechts twee ouders vinden dat kinderen geen of niet enkel nuttige dingen leren in het jeugdwerk. Een moeder stelt dat hetgeen kinderen in het jeugdwerk leren enkel nuttig is binnen de context van het jeugdwerk zelf en dat ze die vaardigheden dus niet kunnen gebruiken buiten het jeugdwerk. Een vader vindt dan weer dat kinderen wel een aantal goede en bruikbare vaardigheden aanleren, maar dat het jeugdwerk tegelijk minder positieve houdingen zoals luiheid en ongehoorzaamheid bevordert.

4.3.3 Kinderen van de straat houden

Volgens zeven van de zestien bevraagde ouders is het een groot voordeel dat het jeugdwerk kinderen ‘van de straat’ houdt. Veel van deze ouders zijn bezorgd als hun kinderen op straat lopen. Die bezorgdheid heeft soms te maken met de verkeersveiligheid, maar in de meeste gevallen met de vrees dat hun kinderen op het verkeerde pad terecht zullen komen. De ouders stellen dat het een veilig gevoel geeft als ze weten waar hun kinderen zijn.

“De kinderen die zoiets doen zijn van de straat. Ik denk, kinderen die niet weten waarin en waaruit en die altijd maar op straat lopen daar komt niets goed van voort. Dat ze zich amuseren met de boel af te breken en zo van die dingen, dat gebeurt eigenlijk wel hè. Omdat ze niet weten waar naartoe.”

“Ze hebben niets anders gezien dan miserie, problemen, de scheiding... Die kinderen zitten alle dagen thuis, die vervelen zich. Het is vakantie, die zitten thuis, ze hebben niets te doen, omdat we ook niets kunnen geven. Dan beginnen ze op straat te lopen en van alles uit te steken en zo begint die cirkel verkeerd te lopen. Zo begint dat van kleins af, en dat is bij veel kinderen zo. Omdat ze niets in hun handen hebben, ze hebben niets, omdat we ook niets kunnen geven.”

De deelnemers van de focusgroep gaven dit aspect eveneens op als voordeel van het jeugdwerk.

4.3.4 Voordelen voor kinderen die in armoede leven

Een aantal ouders is van mening dat het jeugdwerk voor kinderen die in armoede leven extra voordelen kan bieden. Zo kan het voor hen een belangrijke uitlaatklep zijn. In de eerste plaats omdat veel arme kinderen in kleine huizen zonder tuin wonen. Voor deze kinderen kan deelname aan het jeugdwerk een mogelijkheid zijn om zich fysiek uit te leven. In de tweede plaats omdat arme kinderen vaak geconfronteerd worden met een veelheid aan problemen. In het jeugdwerk kunnen ze ‘er eens uit zijn’ en eventueel met andere kinderen en leiders praten over hun zorgen.

“Voor kinderen die in armoede leven is dat misschien het enige moment waar ze hun hart eens kunnen ophalen en waar ze echt blij mogen zijn en kunnen zijn. Zonder altijd die druk. Waar er gerekend moet worden is het dikwijls ook heel druk. Door de kleine huisvesting is er meestal weinig plaats. Je moet soms ook heel stil zijn ook al zou je eens willen uitboeren. En dat kun je dan toch allemaal weer in de jeugdbeweging.”

“Langs de ene kant, het belangrijkste, dan vergeten ze ook een beetje hun zorgen. Ze zijn kind en ze moeten kunnen ontspannen. En die zorgen, die moeten ze kunnen vergeten. Jeugdwerk is daarvoor één van de belangrijkste zaken.”

“Ik denk dat wel want ze zien misschien thuis al, om het cru te stellen, veel miserie en ja, dat ze toch eens weg zijn en kunnen ontspannen. Dat ze er eens met iemand anders over kunnen praten. Ze praten er misschien mee en zonder dat ze het weten kunnen ze misschien via hen hulp krijgen.”

4.3.5 Andere voordelen

Naast de bovenstaande zijn er nog andere voordelen die vernoemd werden door een kleiner aantal ouders. Zo vinden verschillende ouders het een meerwaarde dat ze, doordat hun kinderen deelnemen aan het jeugdwerk, iets meer tijd krijgen voor zichzelf. Daarnaast vinden sommige ouders het positief dat kinderen plezier kunnen maken in het jeugdwerk en zich er kunnen amuseren. Ook het feit dat kinderen in het jeugdwerk kunnen sporten en dat ze er activiteiten doen die ze thuis niet kunnen doen werd door enkele ouders vernoemd als pluspunt.

“Die leiding zorgt voor die kinderen, die nemen de taak over van de ouders en de kinderen worden daar dan ook zelfstandig. En de ouders kunnen ook hun goesting doen, ik vind dat positief.”

“Ze spelen daar ook echt graag. Thuis mogen ze niet met verf of met water of met modder of zo. Daar spelen ze met klei, ik heb dat allemaal niet graag hier thuis.”

Uit het bovenstaande blijkt dat de ouders vinden dat er veel voordelen verbonden zijn aan het jeugdwerk. Ouders die in armoede leven worden echter geconfronteerd met heel wat drempels als ze hun kinderen naar het jeugdwerk willen sturen. In de volgende paragraaf komen die drempels uitgebreid aan bod.

4.4 Drempels in het jeugdwerk

De drempels die naar voor kwamen tijdens de interviews en tijdens de focusgroep zijn grofweg onder te brengen in vijf categorieën. Een eerste categorie zijn materiële drempels die voornamelijk betrekking hebben op het financiële aspect van het jeugdwerk. Een tweede categorie zijn emotionele drempels. Een derde categorie zijn de situationele drempels of de drempels die hun oorsprong vinden in de situatie waarin mensen leven. Een vierde categorie drempels heeft te maken met jeugdwerkers en een vijfde en laatste categorie betreft de bekendmaking van het jeugdwerk.

4.4.1 Materiële drempels

De materiële drempels in het jeugdwerk voor ouders die in armoede leven hebben te maken met de kostprijs, het benodigde materiaal en het vervoer.

Kostprijs

Dertien van de zestien ouders die meewerkten aan dit onderzoek stellen dat het financiële aspect van het jeugdwerk een grote drempel is voor ouders die in armoede leven. Het gaat daarbij in de eerste plaats om vaste kosten zoals het inschrijvingsgeld, bijdragen, kosten voor uniformen en dergelijke.

“Nee kijk, bijvoorbeeld deze zomer had ik maar 70 euro in de week dus dat is juist genoeg leefgeld voor het eten. Als je daarnaast nog eens jeugdwerk van je kinderen moet betalen, pakt dat dan nog 2 euro per dag is, met twee is dat al 4 euro, maar met dat klein beetje bij kan ik thuis koken. Mijn centen zijn dus echt wel geteld.”

“Het speelt een grote rol, zeker voor mensen die echt in armoede zitten. Dan mogen ze nog zeggen dat de jeugdbeweging niets kost, maar er zijn altijd activiteiten waar je voor moet betalen. Dan zeggen ze: ‘Wat is dat nu 10 euro, je kan toch 5 euro geven of zo?’. Maar sommige mensen kunnen dat niet, 5 euro is veel voor hen hoor. Dat is een brood, melk, dat is eten. Daar blijven ze niet bij stilstaan.”

Daarnaast vormen de bijkomende kosten van het jeugdwerk voor veel ouders een belangrijke drempel. Een aantal ouders wiens kinderen in het jeugdwerk zitten, klagen over de vele kleine bedragen die gevraagd worden in het jeugdwerk.

“Nu heb ik zo het gevoel dat, waar je je kinderen ook naartoe doet, dat het altijd veel geld kost. Je hebt er nooit een zicht op hoeveel geld. Je weet dat je lidgeld moet betalen, maar wat daar allemaal nog bijkomt, daar heb je het raden naar.”

“Als ze op uitstap gaan komt het OCMW wel tussen. Ik mag niet zeggen dat ze alles afsluiten, maar die kleine uitgaven zoals een das kopen, dat is bijvoorbeeld 10 euro maar daar komen ze niet tussen. Je moet al zien dat je een spaarpotje hebt om al die uitgaven te betalen. Je moet het zo bekijken, voor ons gasten, we doen alles wat we kunnen, maar vader en moeder moeten niet weggaan hoor.”

Naast deze reële kost kan ook de veronderstelde kost ouders tegenhouden om hun kinderen naar het jeugdwerk te sturen. De ouders die zelf geen ervaring hebben met jeugdwerk denken dat het jeugdwerk duur zal zijn.

“Ja, dat zou moeten doorbroken worden. Je ziet ook bij de meeste jeugdbewegingen, je moet een uniform dragen, ik neem aan dat dat ook niet gratis zal zijn. Dat is eigenlijk een beweging van... als je het bekijkt, 15 euro inschrijvingsgeld moet betaald worden, kleren moeten betaald worden, als je op reis gaat moet het betaald worden... dat het eigenlijk geen beweging voor de minderbeelden is, maar dat het voor de rijken is. Je moet er geld voor hebben.”

“Want de pastoor was komen vragen bij ons in de sociale wijk of onze kinderen daaraan mochten deelnemen. We zeiden toen ook dat ons probleem de uniformen waren. De ouders onder elkaar zeiden ook: “We kunnen dat niet betalen, dat is te duur”. Plus dan nog iets voor dit iets, voor die fuif, voor ginds wat... ja, het was toch te veel. We hadden dat niet. We wilden dat wel maar we konden dat niet voor onze kinderen, we konden dat niet betalen.”

De meeste ouders wiens kinderen in het jeugdwerk zitten geven wel aan dat ze beroep kunnen doen op speciale maatregelen om de kosten te drukken. Het gaat dan om verminderd inschrijvings- of kampgeld, tweedehands uniformen of financiële hulp van bijvoorbeeld het OCMW.

“Gelijk voor het kamp ook, ik betaalde daar een deel voor, ze zorgden ervoor dat het doenbaar bleef.”

“De grote gaat ook mee met 't UZ. Die gaan dan eens naar een pretpark ofzo. Binnenkort gaan ze naar Tunesië, maar dat is ook iets, van Tunesië, ik kan dat niet bekostigen. Het OCMW komt daar tussen. Dus mag ik eerlijk zijn dat dat wel een schone steun is.”

De drempel die ontstaat door het financiële aspect van het jeugdwerk is echter niet alleen een materiële drempel, er gaat ook een belangrijke emotionele component mee gepaard. De meeste ouders die meewerkten aan dit onderzoek lopen liever niet te koop met hun armoede. Hierdoor maken ze soms geen gebruik van verminderde tarieven en speciale maatregelen. Een aantal ouders zijn bang dat hun armoede zichtbaar zal worden als ze hun kinderen naar het jeugdwerk sturen.

“Gelijk, ze doen dikwijls activiteiten in de scouts waarvoor je moet betalen. Je kinderen kunnen dan wel elke zondag naar de scouts gaan, maar als het activiteit is kan je ze niet laten gaan, gewoon omdat je het niet kan betalen. Na een tijdje valt dat ook op hè. Naar al de activiteiten waarvoor je moet betalen komt dat kind niet.”

“En dan is het misschien goed om voor mensen die echt in armoede leven een soort spaaractie op te stellen. Maar ja [...] dan moet je dat ook weer kenbaar maken en ik zeg het, het is niet altijd makkelijk om naar buiten te komen met je armoede tegenover andere mensen. Dus ga je dat ook weer niet doen. Er zijn wel verschillende oplossingen maar het is niet altijd gemakkelijk om naar buiten te komen met je armoede.”

“Er was daar nog iemand en zolang die daar was gebeurde dat ook maar dan was zij weg en daarna zijn ze dat niet meer komen vragen, of ik dat financieel kon of niet, dan moest ik gewoon betalen. Dan vroegen ze dat wel gewoon in de groep van ‘als er iemand is die dat niet kan betalen moet je het maar zeggen en dan betaal je halve prijs’, maar je betaalt wel met al die mensen er bij dus iedereen ziet hoeveel jij betaalt. Dus automatisch, of je het nu kan of niet, betaal je de prijs.”

Voor een beperkt aantal ouders vormt de kostprijs van het jeugdwerk geen drempel. Dit omdat ze het jeugdwerk in het geheel niet duur vinden of omdat ze het jeugdwerk zo belangrijk vinden dat ze de kostprijs er graag bijnemen. Sommige ouders zouden hun eigen comfort opofferen om hun kinderen toch maar naar het jeugdwerk te laten gaan.

“Maar dat heeft er niets mee te maken! Je moet niet rijk zijn om naar de jeugdbeweging te gaan. [...] Je moet je kinderen toch geen honderden euro's meegeven om naar de jeugdbeweging te gaan? In mijn tijd was dat 5 frank. En we gingen dan na de jeugdbeweging in groep, als we naar huis gingen, was er daar een klein snoepwinkeltje en we gingen dan achter wat snoepkes. Voilà. Je moet daarvoor geen kapitalist zijn om naar de jeugdbeweging te gaan, wie maakt u dat wijs?”

“Door omstandigheden is het nu echt krabben om rond te komen maar ja, ik zeg het, als ik een boterham minder moet eten voor mijn kinderen dat ze wat kunnen ontspannen... dat is het belangrijkste.”

Tijdens de focusgroep waren de meningen over de financiële drempel van het jeugdwerk verdeeld. Een ouder stelde dat het jeugdwerk gratis zou moeten zijn voor kinderen die echt in armoede leven. De andere ouders brachten daar tegenin dat de kosten van het jeugdwerk eigenlijk niet zo hoog zijn en dat tegenwoordig niets meer gratis is. Een moeder vertelde dan weer dat de kosten van de sportclub van haar zoon volledig gedragen worden door de jeugddienst van haar gemeente. Dit toont aan dat het in bepaalde gevallen wel degelijk mogelijk zou kunnen zijn om gratis jeugdwerk aan te bieden.

Binnen de groep van mensen die in armoede leven zijn er duidelijke verschillen. Voor de ene persoon kan een klein bedrag al erg veel zijn en een heuse drempel vormen, terwijl een andere persoon minder moeite zal hebben om datzelfde bedrag te betalen.

Materiaal

Een andere mogelijke drempel in het jeugdwerk is het materiaal dat kinderen nodig hebben. In tegenstelling tot de kostprijs echter, vermelden slechts een paar ouders materiaal als drempel.

“Uitrustingen om mee te nemen op kamp of zoiets, als die er niet zijn, die zijn verschrikkelijk duur. Ofwel moet de organisatie zelf zien dat er dingen voorhanden zijn, mits misschien een kleine bijdrage voor gebruik ofzo, maar niet dat je al die dingen moet aankopen. Dat vind ik een beetje te veel van het goede.”

Als ouders aangeven dat materiaal een drempel kan zijn, hebben ze het meestal over uniformen. Dit kan liggen aan het feit dat uniformen het enige materiaal is waar expliciet naar werd gevraagd tijdens de interviews.

De meningen over het dragen van uniformen in het jeugdwerk zijn erg verdeeld. Een beperkt aantal ouders ziet die uniformen enkel als een extra kost zonder meerwaarde.

“Ja, ik vraag mij af, voor wat? Schaf dat af. En geef gewoon... laat de scouts of de jeugdbeweging sponsoren en doe de kinderen een sjaaltje aan. [...] Dat is dan toch al een kost die minder is. Ik denk dat het dan financieel te doen is.”

“Want kijk, om die specifieke kledij te kopen, dat zijn toch dure dingen. Je vindt dat niet zomaar in de winkel, je bent verplicht om dat via die organisatie te kopen. En dat is ook zoiets van, hoe ga je dat betalen?”

Volgens andere ouders is het echter positief dat kinderen een uniform moeten dragen. Een meerwaarde van uniformen die meermaals aan bod kwam is het feit dat arme kinderen daardoor minder aangesproken kunnen worden op hun kledij. Als alle kinderen hetzelfde uniform dragen is het niet te zien welke kinderen merkkledij dragen en welke niet. Volgens een beperkt aantal ouders zijn uniformen ook voor de kinderen zelf een echte meerwaarde, ze zijn er trots op dat ze een uniform mogen dragen.

“Ik denk niet dat je je kind niet moet laten gaan omdat je minder hebt. Ik denk dat je ze moet laten gaan omdat ze het graag doen. Die verenigingen hebben uniformen, naar kledij toe gaat een kind al niet de vraag stellen van ‘is dat kind arm of rijk?’.”

“Op zich is dat schoon, een uniform dragen. Als ze ouder worden en ze mogen een uniform dragen lopen die gastjes daar te pronken met hun uniform. Die vinden dat prachtig. Ze gaan er zelfs mee slapen. Mijn gastjes wouden ook graag een uniform. Ze hebben een uniform in afprijzing gekregen want die groeien gelijk niks. Als ze dat dan kregen... die blik in hun ogen, zo van ‘waaaaw’. Dat uniform kan ouders niet tegenhouden, het is bevorderlijk voor de gasten zelf.”

Ongeveer de helft van de bevroegde ouders geeft wel aan dat uniformen duur zijn. Een aantal ouders wiens kinderen in het jeugdwerk zitten maakten reeds gebruik van tweedehands uniformenbanken. Volgens hen is dat een goede manier om de kosten te verlagen. Uniformenbanken vertonen soms wel gebreken. Zo meldde een ouder dat haar kinderen hun maat niet vonden in de uniformenbank waardoor ze toch genoodzaakt was om een nieuw uniform aan te kopen. Andere ouders stellen dan weer dat mensen die in armoede leven vaak niet weten dat die uniformenbanken bestaan of dat ze uit schaamte waarschijnlijk niet zelf naar een tweedehands uniform zullen vragen.

“Ze hebben wel een tweedehandswinkel en als een hemd bijvoorbeeld te klein is kan je het gratis inruilen voor een groter model. Maar ik heb twee grote gasten voor hun leeftijd en ik vind geen kleren meer in de tweedehandsshop voor hen. Ze hebben al een maat zoals de leiding heeft en die zijn meestal al volgroeid, die dragen dat hemd en die broek tot het versleten is. Het meeste dat je vindt in die scoutshop zijn kleren van kleinere kinderen die daar dan uitgroeien en die nog degelijk zijn. Nee want ik was op zoek naar een hemd voor mijn oudste zoon en het is niets meer, ik mag naar de winkel er om, want ze moeten wel in uniform zijn hè.”

De deelnemers van de focusgroep staan voornamelijk positief tegenover uniformen. Een belangrijk argument daarbij is dat uniformen de herkenbaarheid vergroten en dat leiders daardoor makkelijk kunnen zien welke kinderen bij hun groep horen.

Vervoer

Drie ouders geven aan dat vervoer soms een drempel kan zijn in het jeugdwerk. Dit omdat mensen die in armoede leven vaak geen eigen vervoer hebben, of omdat de kost van het vervoer erg hoog ligt.

“Maar ja, gelijk op kampen met de chiro, mijn ouders die hadden geen auto en als dat ver was kwamen die ook niet op die bezoekdagen. Dus word je daar minder door beïnvloedt denk ik en het is die beïnvloeding vooral die belangrijk is.”

“De vorige keer ben ik naar de Ardennen tegen de Duitse grens moeten rijden om ze gewoon te gaan halen, om daar iets te drinken en dan naar huis te komen. Ik heb dan wel gezien waar ze gezeten

hebben maar ik was een ganse tank met naft kwijt, gewoon door ze te gaan halen. Dan denk ik 'Zeg, van mij mochten ze wel met de trein komen ze'."

Naast deze materiële drempels zijn er ook emotionele elementen die de toegang tot het jeugdwerk voor mensen die in armoede leven kunnen bemoeilijken.

4.4.2 Emotionele drempels

De emotionele drempels hebben in hoofdzaak te maken met een gevoel van schaamte bij de ouders die in armoede leven en met de vrees dat hun kinderen gepest zullen worden in het jeugdwerk.

Schaamte

Uit de interviews blijkt dat armoede vaak gepaard gaat met schaamte. Mensen schamen zich voor het feit dat ze arm zijn, dat ze minder hebben dan anderen. De meeste ouders die aan dit onderzoek meewerkten zeggen dat ze de schaamte al voor een groot stuk voorbij zijn, maar vermelden daarbij dat het lang geduurd heeft eer ze met hun armoede naar buiten durfden komen.

"Gelijk in mijn geval ook, wij hebben ook met een faillissement gezeten. Op het einde hebben we om hulp geschreeuwd maar we hebben ook lang gezegd 'We gaan onze plan trekken, en we gaan dat niet tonen'. Niet op school, nergens. En op de duur bouw je een muurtje om je heen. Je bent bang om ervoor uit te komen en om hulp te vragen. Ik ben wel blij dat we die stap gezet hebben. Ik heb die stap gezet want als ik dat niet gedaan had zou mijn man dat zeker niet gedaan hebben."

"Dat is niet plezant hoor, zo leven. Nu heb ik het wat beter maar ik heb een lange periode zo geleefd. Opgesloten zitten, en tegen de kinderen zeggen 'Nee, het gaat niet'. 'Papa, mogen we dit of dat', nee het gaat gewoon niet. En dat de kinderen dan tegen u zeggen 'Papa, gij zijt geen goede papa want we krijgen niets van u', dat komt hard aan, geloof mij."

Die schaamte uit zich op verschillende manieren. Zo kunnen ouders die in armoede leven bang zijn dat hun kinderen over de situatie thuis zullen vertellen. Bovendien is armoede zichtbaar. Je ziet het als kinderen arm zijn en dat kan ouders ervan weerhouden om hun kinderen ergens heen te sturen.

"Ja, ik denk dat wel. Maar dat is ook moeilijk hè, kinderen worden allemaal anders opgevoed. Ik denk dat kinderen ervan uitgaan dat ze zich gedragen zoals ze thuis opgevoed worden. Daar zit dan ook in van "goh, ik mag dat niet hoor van mijn ma", "ah, ik wel, mijn ma trekt haar dat niet aan, ik mag dat allemaal doen". Dat gebeurt ook wel veel onder kinderen [...] Ik denk dat geen enkele ouder dat graag hoort want ik denk dat elke ouder doet om goed te doen. In de situatie waarin je leeft dan hè, dat je het niet te breed hebt enzo. Maar dat doen de mensen wel, praten over elkaar, en altijd slechte dingen, nooit geen goede."

"Ik denk dat...dat is gewoon zo. Ik heb dat ook ervaren als een drempel. Ik denk dat mensen gewoon, bijvoorbeeld met kleintjes, hun kinderen niet naar 't school durven sturen als ze klein zijn. Want je ziet aan een kindje ook dat er iets is, aan de kleertjes of als de mama in een depressie zit of zoiets wegens armoe-toestanden. Ik denk dat dat zich wel verhaalt op de kinderen hoor."

Zoals eerder aan bod kwam kan de schaamte er eveneens voor zorgen dat mensen niet durven vragen naar prijsverminderingen of speciale maatregelen.

“Ja, ik denk dat dat nog een groter probleem is dan het betalen, het zéggén. ‘Het einde van de maand is het einde van mijn portemonnee’. Ik zeg dat nu altijd, want wij moeten echt soms de eindjes aan elkaar knopen om rond te komen. En dat dan nog zeggen tegen iemand anders.”

In bepaalde situaties voelen ouders zich ook verplicht om meer uit te geven dan ze eigenlijk kunnen.

“Ja, nu was het sport- en spelnamiddag gekoppeld aan soep met brood maar voor de ouders was dat 6 euro. Wat heb ik gedaan, ik heb voor Hanna een soep gekocht en voor mij heb ik het zo gelaten, ik heb gezegd zet mij dan maar in de keuken. Maar ja, je bent niet verplicht om dat te doen, nee ik ben niet verplicht om dat te doen maar je kind ziet dat en die wilt dat ook. Dan moet ik daar een scène staan maken of wat? Omdat, nu ga je het eens niet kunnen doen, alé...”

Tijdens de focusgroep kwam eveneens naar voor dat mensen die nood hebben aan hulp en ondersteuning zich vaak zodanig schamen dat ze niet voor hun armoede durven uitkomen en met hun problemen blijven zitten.

Pesten

Tien van de zestien bevroegde ouders geven aan dat ze vrezen dat hun kinderen “achteruitgestoken” zullen worden in het jeugdwerk. Ze zijn bang dat de andere kinderen hun kinderen zullen aanspreken op hun kledij of op het feit dat ze soms uitstappen of andere dingen niet kunnen betalen. Een aantal ouders vreest, of heeft al ervaren, dat de leiders een voorkeursbehandeling geven aan kinderen van rijkere ouders.

“Het kind kan afgestoten worden ook als het bij de scouts komt. Zo van ‘laat die gast maar lopen want het is een stinkkaart op zijn Gents gezegd, of zoiets. Dat kan ouders ook tegenhouden. [...] De leiding durft dat ook doen. Dat is op school ook zo. Sommige kinderen worden gepest langs alle kanten.”

“Dat is ook gevaarlijk hè, want op school gebeurt dat ook, kinderen die normaal gekleed zijn en kinderen die altijd merkkledij aanhebben, dat ze dan gewoon uit de groep vliegen omdat ze dat niet hebben. Dat zou niet mogen.”

Een aantal respondenten zegt dat de meer gegoede ouders soms ook een rol spelen door hun kinderen te verbieden om met arme kinderen te spelen.

“Ja, zo van ‘ga daar niet mee om’. Je hoort dat ook dikwijls van de ouders. Ik hoor dat zo van vrienden dat die ouders zo bepalen van met die mag je spelen want die is rijk en die is niet goed voor onze stand. Dat is een afront. Dat vind ik wel echt heel jammer, als je zo moet denken. Een kind is een kind en een mens is een mens.”

Een andere ouder daarentegen heeft niet de ervaring dat kinderen ‘achteruitgestoken’ worden in het jeugdwerk, wel integendeel.

“Ze hebben meer respect (voor arme kinderen). Het is geweten dan en die rijke kinderen, van rijke afkomst, gaan dat inzien. Ik heb een vriend gehad. Zijn papa was huisdokter en de broer van die papa was advocaat. Ik kwam uit een instelling, dus die ouders waren binnen, ik niet. Dat was mijn beste

vriend. Je moet dus geen kapitaal hebben om daar vrienden te hebben, ook al zijn ze rijk. Mijn vriend, die moest evengoed bloemen verkopen als ik, want iedereen is daar gelijk voor de wet."

De deelnemers van de focusgroep stelden enerzijds dat vriendschappen tussen hun kinderen en meer gegoede kinderen mogelijk zijn. Anderzijds waren ze wel van mening dat er nog vaak klikjes gevormd worden die arme kinderen uitsluiten. Volgens hen gebeurt het inderdaad dat ouders die in armoede leven hun kinderen thuis houden, uit vrees dat ze uitgelachen of gepest zullen worden.

De bovenstaande emotionele drempels hebben vaak te maken met de groep leden en jeugdwerkers waar kinderen die in armoede leven in terecht komen. Hieronder komt de invloed van jeugdwerkers op de toegankelijkheid van hun werking aan bod.

4.4.3 De invloed van jeugdwerkers

Uit de interviews bleek dat leiders vaak een bepalende rol spelen in de ervaringen die de ouders hebben met het jeugdwerk. Het betreft dan zowel de ervaringen die ze zelf als kind hadden met het jeugdwerk als de ervaringen die ze nu hebben met het jeugdwerk van hun kinderen.

Volgens een aantal ouders hadden de leiders duidelijk een positieve invloed op het welbevinden van hen of van hun kinderen in het jeugdwerk.

"Ik denk dat als een van de leiders of leidsters, als die u echt opvangen de eerste weken of dat eerste jaar, en je voelt je dan echt goed, dat je dan automatisch blijft gaan. Ik had heel plezante leiders als ik toegekomen ben in de chiro, ik zal hun bijnamen nooit vergeten."

Veel ouders halen echter ook negatieve ervaringen met jeugdwerkers aan. Enkele verzuchtingen van ouders daarbij zijn dat jeugdwerkers onvoldoende rekening houden met hun financiële situatie, dat ze hun kinderen benadelen tegenover de andere kinderen of dat ze er niet genoeg aandacht voor hebben.

"Als ze soms een beetje, onbewust, daarom is dat niet zo bedoeld, maar een beetje een voorkeursbehandeling geven dan doen die kinderen onder elkaar dat ook. Want dat was het probleem vooral op die eerste jeugdbeweging waar hij contact mee had, dat was zo toch dat gevoel een beetje. En dat kan niet hè, dat kan helemaal niet. Dan voelen ze zich toch niet goed de kinderen. Ze komen naar huis van "goh, ik ben blij dat de scouts gedaan is". En als ouder voel je er dan ook niet bij betrokken."

Heel wat ouders die meewerkten aan dit onderzoek, hebben bezwaren tegen de jonge leeftijd van jeugdwerkers. Meestal hebben ze het dan over de leeftijd van leiders van speelpleinwerkingen of jeugdbewegingen. Een aantal ouders heeft er moeite mee om zijn kinderen toe te vertrouwen aan leiders van de leeftijd van zestien tot achttien jaar. Een moeder stelde eveneens dat haar kinderen het lastig vinden om te luisteren naar leiders die amper een paar jaar ouder zijn, en dat dit een reden was voor hen om af te haken. Voor ouders zelf kan de jonge leeftijd van leiders ook een drempel zijn. Verschillende ouders stellen dat veel leiders onvoldoende ervaring hebben met armoede en daarom niet weten hoe ze met ouders en kinderen die in armoede leven moeten omgaan. Bovendien zeggen verschillende ouders dat het moeilijk is voor hen om hun problemen toe te vertrouwen aan leiders die nog zo jong zijn.

“Mijn dochter is nu veertien en sommige van de leiders die ze hebben in de Scouts zitten bij haar op school en zijn twee jaar ouder. Ze vindt dat dan ook moeilijk om te moeten luisteren naar meisjes en jongens die twee jaar schelen met haar, die ze anders op school op de speelplaats tegen komt.”

“Ja, je hebt dan een mens van 30, 40 jaar die dan bij manier van spreken aan een snotneus van 18 jaar zijn probleem moet gaan uitleggen, dat is niet evident. Die mens gaat dat niet evident vinden om bij wijze van spreken verantwoording af te leggen bij een jonge snotneus van 18 jaar, die heeft daar geen verstand van. Moest dat nu een oudere persoon zijn die al een beetje ervaring heeft in het leven, dan is dat al iets anders.”

“Want je moet eerlijk zijn, jeugdleiders die zijn 16 of 17 jaar ik heb dat vroeger ook gezien, welke ervaring hebben ze in armoede? Want daar zit het probleem hè, die leiders van 16, 17 jaar gaan op gesprek en dan is het gedaan, ze horen van armoede en ze kunnen niet verder.”

Verschillende ouders zijn dus van mening dat leiders in het algemeen weinig ervaring hebben en specifiek in het omgaan met mensen die in armoede leven. Dit sluit aan bij een andere vaststelling die aan bod kwam in verschillende interviews. Volgens een aantal ouders zijn kinderen die ‘moeilijk’ zijn minder welkom in het jeugdwerk. Die kinderen zijn ‘moeilijk’ omdat ze door omstandigheden een minder toereikende opvoeding kregen of omdat ze bijvoorbeeld kampen met ADHD. Soms worden kinderen al bij voorbaat geweigerd, in andere gevallen echter moeten ouders hun kinderen tijdens een kamp of activiteit gaan halen omdat de jeugdwerkers er niet mee om kunnen. Voor de kinderen en voor hun ouders is dit een zeer gênante en pijnlijke ervaring.

“Maar de Scouts en de chiro, ik heb de indruk dat die liefst de gemakkelijkste kinderen hebben. Maar de dokter had gezegd over mijn zoon met ADHD ‘probeer hem naar de scouts te doen dat hij zijn energie kwijt kan’ maar dat werd door de scouts toch een beetje afgeblokt. Ze zullen niet rechtstreeks zeggen dat hij niet mag komen maar ze geven u echt het gevoel dat ze hem liever niet hebben. En dan gaat hij twee keer en een derde keer moet hij niet meer gaan of dit of dat. Dat gevoel heb ik bij de scouts en bij de chiro, alle twee. Maar die kinderen hebben ook recht om daar naar toe te gaan vind ik. Ik zit nu met zo twee kinderen dus ik spreek uit ervaring dat ze niet zo welkom zijn. Een keer en twee keer maar de derde keer niet meer.”

“Mijn kinderen zijn ook alle twee type 3 kinderen, met gedragsproblemen, en ik had dan ooit, toen ze nog niet in de scoutsgroep waren, iets gevonden voor hen om in de vakantie te doen. Ik was heel blij omdat ik eindelijk eens zelf iets gevonden had. Dat was in de streekkrant en dat was voor alle kinderen. Ik belde dan en ze vroeg wie mijn kinderen waren en alleen type 3 namen ze niet.”

“Ze zijn wel ooit eens op kamp geweest met het Rode Kruis voor een week aan zee. Maar het ergste... die kinderen zijn dat niet gewoon. [...] Die kinderen zijn volledig verkeerd opgevoed, ik ben daar niet fier op hè. Ze hebben de kans gekregen en ze zijn mee geweest, maar dat is helemaal mis gelopen. Na twee dagen zijn we ze moeten komen halen omdat ze er niets mee konden doen.”

Tijdens de focusgroep kwam de rol van jeugdwerkers eveneens aan bod. Een ouder had zeer positieve ervaringen met de leiders van de jeugdbeweging waar haar zoon in zat. Voor andere ouders waren de ervaringen minder positief. Een moeder stelde dat ze als kind zelf moeite had met de leiders die over haar wilden ‘baas spelen’ terwijl ze zelf amper ouder waren.

4.4.4 Drempels door de situatie waarin mensen leven

Verschillende ouders stellen dat ook de situatie waarin arme mensen leven of de problemen waarmee ze geconfronteerd worden de deelname van hun kinderen aan het jeugdwerk in de weg kunnen staan. Zo zouden twee vaders graag hebben dat hun kinderen aan het jeugdwerk deelnemen, maar ze hebben daar geen beslissingsrecht over omdat hun kinderen geplaagd zijn of omdat de moeder bij een echtscheiding het hoederecht kreeg. Een moeder haalde aan dat ze als kind vaak verhuisd is, wat haar deelname aan het jeugdwerk bemoeilijkte. Een ander voorbeeld dat herhaaldelijk aan bod kwam is het feit dat mensen die in armoede leven soms zo diep in de put zitten dat ze geen energie meer over hebben om zich bezig te houden met de vrije tijd van hun kinderen. Mensen die geconfronteerd worden met een veelheid aan problemen sluiten zich op de duur soms op en komen niet meer buiten.

“Ze hebben dat al een paar keer gevraagd van de scouts en de chiro en zo, die zitten niet ver van mijn huis. Zo van hé waarom breng je je kinderen niet mee? Ik zou dat wel graag willen doen. Ik woon nu in Lede en ze hebben dat al dikwijls gevraagd maar ja, ik zit vast hè. [...] De kinderen zijn aan de mama toegewezen.”

“Zonder hulp zou ik er niet gekomen zijn, daar moet ik eerlijk in zijn. Je zal misschien in hetzelfde geval komen hoor. Dat het plots allemaal blind is, je weet niet meer wat je moet doen. En je hebt zoveel ervaringen al. En dan is er plots iemand die je komt helpen.”

“Dat dat hun niet kan schelen, maar voor mensen die het minder breed hebben heeft dat toch belang van ‘kan dat?’ of ‘komt het mij uit?’. Of ze zitten in de put als er een deurwaarder aan de deur stond of... Die mensen leven toch anders, je voelt dat. Ik heb het ook een tijd gehad van ‘oei ik ga niet weg want stel dat er iets is...’. Ik denk dat die mensen zich meer opsluiten, dat ze liever thuis zitten tussen hun vier muren. Dat ze zich een beetje afschermen van de buitenwereld.”

4.4.5 Informatie in verband met jeugdwerk

Volgens een meerderheid van de bevroegde ouders is het gebrek aan informatie over het jeugdwerk een belangrijke drempel voor mensen die in armoede leven. Als ouder moet je zelf actief op zoek gaan naar informatie. Voor een aantal ouders lukt dat behoorlijk goed, voor anderen is dat echter geen eenvoudige opgave.

“Als ouder moet je zelf al informatie gaan zoeken van dat en dat bestaat er en dat en dat zit zo in elkaar en waar sta ik nu achter? Vroeger was dat van, de kindjes van 't school gaan daar naartoe, oké we gaan mee. In dat dorp, daar was er anders weinig. Je had de turnclub maar de kindjes van de turnclub die zaten ook in de chiro bij wijze van spreken.”

Als ouders klagen over een gebrek aan informatie gaat dat in de eerste plaats om informatie over het aanbod van jeugdwerk. Het is moeilijk om een zicht te krijgen op de mogelijkheden die er zijn. Daarnaast zeggen verschillende ouders dat er weinig inhoudelijke informatie over het jeugdwerk voorhanden is. Ouders weten soms niet wat een jeugdwerkinitiatief precies inhoudt, wat hun kinderen er zullen doen, hoeveel het hen zal kosten en wat er van hen als ouder verwacht wordt.

“Mijn zoon is daar destijds naartoe gegaan via vriendjes uit de klas. Zij vonden dat daar tof en goed maar ik heb hem ingeschreven, maar ik kreeg geen uitleg over wat ze allemaal zouden doen. Je krijgt geen antwoord op de vragen waar je mee zit. Je krijgt niet genoeg info bij het begin.”

“Ik denk dat de ouders het niet goed weten en niet goed informeren. Dat ze zeggen van “goh, ja wat gaat mij dat weer niet kosten?”. Dat het misschien even goed weinig geld is...ik denk dat ze het gewoon niet weten.”

De ouders wiens kinderen in het jeugdwerk zitten zijn op verschillende manieren met het jeugdwerk in contact gekomen. Een aantal ouders kende het jeugdwerk al goed door er zelf als kind aan deel te nemen. Deze ouders zijn meestal, indien hun ervaringen goed waren, gemotiveerd om zelf naar informatie te zoeken. Ze vinden de weg naar het jeugdwerk, maar stellen tegelijk dat het soms een hele zoektocht is om een geschikt initiatief te vinden. Opvallend veel ouders zijn met het jeugdwerk in contact gekomen via parochies en sociale diensten, voornamelijk OCMW's. De overige ouders zijn via vriendjes van hun kinderen of via eigen kennissen bij een bepaald jeugdwerkinitiatief beland.

“Hier in de dampoort weet ik het niet maar daar wist ik het wel, in mijn vroegere buurt. [...] Omdat ik vroeger zelf ging weet ik hoe het een beetje in elkaar zit.”

“Wel gelijk dat wij in contact gekomen zijn met de chiro via haar eerste communie of plechtige communie. Dan was er een feest voor haar communie hier in de kring in de Reinaertstraat en dan zie je veel mensen. En dan spreken ze al eens over hun kinderen, zo van “mijn kind doet dit” of “mijn kind doet dat nog”. Zo kom je dat te weten.”

“Ja, maar ik moet zeggen dat ik zelf op zoek ben moeten gaan. Er wordt hier in de buurt weinig reclame voor gemaakt. Ik ben zelf moeten op zoek gaan via instanties enzo, gelijk het OCMW heeft mij dan adressen gegeven. Want reclame, of zich komen voorstellen zo van ‘wij zijn van de Scouts en binnenkort begint er hier een nieuw scoutsjaar’, dat doen ze niet.”

Volgens veel ouders kennen mensen die in armoede leven het jeugdwerk vaak niet goed. Ze stellen dat middenklasse gezinnen, waar de ouders zelf aan het jeugdwerk deelnamen, hun kinderen meer motiveren en stimuleren om eraan deel te nemen, omdat ze het jeugdwerk beter kennen. Bij gezinnen die in armoede leven is dat minder het geval.

“Vroeger bestond dat allemaal niet en iedereen trok zijn plan. Maar nu proberen ze zoveel mogelijk goed te doen voor die kinderen en veel oudere mensen die dat nooit meegemaakt hebben weten niet hoe dat daar aan toe gaat en daarom hebben ze denk ik een beetje schrik om hun kinderen weg te doen naar al die mogelijkheden voor kinderen. Omdat ze niet juist weten wat het inhoudt en wat ze moeten doen.”

“Tegenover als je in een familie bent die dat draagt dan is het dikwijls zelfs de opa die dat kind naar de scouts brengt. Het zit meer in de waarden die je meegekregen hebt van dat is belangrijk. Het weten maar dan ook ertoe stappen zetten, dat is ook belangrijk.”

Volgens veel ouders is mond-aan-mondreclame zeer effectief. Deze vorm van ‘reclame’ werkt echter niet voor iedereen even goed.

“Via folders, of mensen, hier in ‘t Vergiet. Dat de ene vrouw aan de andere vertelt “daar is er dat”, “ga je mee naar dat”, of “er is dit, er is dat”. Mond-aan-mondverhaaltjes noemen ze dat. Als je al een stap hebt naar iets kan je dan gemakkelijker mensen leren kennen en hoor je dan van alles. Van dat kunnen we nog doen of dat kunnen we doen.[...] Maar mensen die niet naar buiten komen en thuis blijven zitten die weten dat dan allemaal niet.”

De ouders die deelnamen aan de focusgroep zijn ook van mening dat er weinig informatie over het jeugdwerk voorhanden is. Ouders moeten echt zelf gaan zoeken naar informatie.

Vooral goedkopere initiatieven die speciaal gericht zijn op mensen die in armoede leven zijn weinig gekend. Bij mensen aanbellen om informatie te geven is volgens hen een goede methode om het jeugdwerk bekend te maken bij mensen die in armoede leven. Ze zeggen daar wel bij dat veel mensen die echt in de put zitten de deur waarschijnlijk niet zullen opendoen.

Uit de bovenstaande tekst blijkt dat er een hele hoop zaken zijn die de toegang tot het jeugdwerk voor mensen die in armoede leven bemoeilijken. De ouders geven echter ook manieren aan om deze drempels te verlagen. In de volgende paragraaf komen de voorstellen van ouders om de toegankelijkheid van het jeugdwerk te verhogen uitgebreid aan bod.

4.5 Manieren om de toegankelijkheid van het jeugdwerk te verhogen

De ouders gaven tijdens het onderzoek, zowel tijdens de interviews als tijdens de focusgroep veel ideeën om het jeugdwerk toegankelijker te maken voor mensen die in armoede leven.

Zo zou het jeugdwerk zich op verschillende manieren beter bekend kunnen maken bij mensen die in armoede leven. Veel ouders stellen voor om flyers en folders uit te delen op plaatsen waar mensen die in armoede leven vaak komen. Die flyers zouden best ook uitleg bevatten over wat het jeugdwerk precies inhoudt. Een korte omschrijving van activiteiten, informatie over de kostprijs en de verwachtingen ten aanzien van de ouders kunnen daarbij nuttig zijn.

“Ik zeg het, naambekendheid, en dat de mensen weten wat het inhoudt. Ik denk dat heel veel mensen niet goed weten wat het inhoudt. Maar zo een klein onnozel boekje met een paar foto's in van verschillende activiteiten en daar een uitleg bij. Zo'n zaken, ik denk dat je dan veel mensen kan bereiken.”

Een andere mogelijkheid om het jeugdwerk bekend te maken is het geven van mondelinge informatie. Jeugdwerkers kunnen bijvoorbeeld langsgaan bij ouders of contacten leggen op pleinen van sociale woonwijken. Volgens een aantal ouders is het een goed idee om contact op te nemen met verenigingen waar armen het woord nemen, sociale diensten en OCMW's om via deze organisaties meer uitleg te geven over het aanbod en de werking van het jeugdwerk.

“Dat ze in het verlov eens wat op de speelpleinen met de gasten gaan, dat ze zo in de buurt een beetje met de mensen contacten leggen. Als ze zo zeggen van “mag uw kind niet naar het jeugdwerk?”. Dat zijn toch al de eerste basiscontacten. En ook door zo in de verenigingen contacten te maken als er mensen zijn met kinderen. Zoals De Zuidpoort en je hebt er misschien nog wel verschillende hier in Gent.”

Drie andere interessante ideeën zijn het samenstellen van een jeugdwerkpakketje per wijk, het organiseren van spelnamiddagen op scholen en het organiseren van een heuse 'jeugdwerktocht' in de wijk.

“Niet zo in een blaadje of zo zetten, ik denk dat dat totaal overbodig is. Maar echt uitnodigend een briefje met wat ze daar doen. En dat dan ook alle jeugdwerkingen zo werken. Want ja, je kan hier wonen maar je moet zelf zoeken. Er zou zo echt een pakketje moeten bestaan met alles wat er te doen is in de buurt.”

“Ja, dat ze eens beginnen met in scholen speelnamiddagen te organiseren of zo, dat ze daar al eens het gevoel krijgen van wat het is.”

“Je zou ook kunnen zeggen van ‘we stippen eens een wandeling uit’ bijvoorbeeld, in een wijk naar alle jeugdigheden die er te doen zijn. We trommelen bijvoorbeeld de fanfare van De Vieze Gasten op en onder begeleiding van de fanfare gaan we overal naar toe. Ze hebben dat hier gedaan in de wijk. Ze hebben vier soorten wandelingen gedaan, naar het multiculturele onder andere. Je zou dat ook kunnen doen voor het jeugdwerk.”

Een ouder stelde dat het goed zou zijn als jeugdwerkers zelf meer op de hoogte zijn van mogelijke manieren om de kosten van het jeugdwerk te drukken, via externe organisaties zoals jeugddiensten en OCMW's. Die informatie kunnen ze dan communiceren naar ouders die in armoede leven.

“En ook dat de jeugdwerkers zeggen van ‘kijk, als je het niet kan betalen, er bestaan speciale kassen’. Het OCMW heeft nu bijvoorbeeld ook een kas. Mijn zoons die voetballen alletwee. Ik betaal dat en ik ga met mijn betalingsbewijs naar het OCMW en ik krijg daar 90 % van terug. Jeugdwerkers zouden kunnen zeggen dat die dingen bestaan, dat mensen daar gebruik van kunnen maken. Veel mensen weten dat niet en durven dan ook de stap niet zetten om hun kinderen te laten gaan.”

De ouders deden ook voorstellen om tegemoet te komen aan het gebrek aan ervaring van jeugdwerkers met de armoedeproblematiek. Een eerste voorstel is samenwerken met ervaringsdeskundigen of verenigingen waar armen het woord nemen om zo te komen tot een beter inzicht en tot meer effectieve maatregelen om de toegankelijkheid te verhogen. Een ander idee is vormingen geven aan jeugdwerkers over de armoedeproblematiek. Een laatste voorstel is om te werken met een vertrouwenspersoon van de jeugdwerking zelf, die kan fungeren als tussenpersoon tussen ouders die in armoede leven en de jeugdwerkers. Daarbij is het belangrijk dat de vertrouwenspersoon al iets ouder en ervarener is en discreet omspringt met informatie over de situatie waarin ouders en kinderen leven.

“Het zou misschien beter zijn als ze in de scouts een vertrouwenspersoon zouden hebben. Gelijk op school is dat ook zo, je hebt daar iemand aan wie je dat kan vertellen en die zwijgplicht heeft tegenover de leerkrachten. Bij mijn dochter op school is dat iemand die daar zit en de mensen die hun rekeningen niet kunnen betalen kunnen bij haar terecht. Zij zoekt dan een oplossing om die rekeningen toch te kunnen betalen.”

“Ze moeten toch eerst ervaring hebben voor ze begeleiding kunnen worden. Dat ze dan eens een cursus geven over echte armoede, dat ze er al eens bij stilstaan. Want nu gaan ze in begeleiding en ze hebben geen ervaring. Dat ze daar eens cursus over geven voor de begeleiding, dat zou al veel veranderen. Ze geven al cursussen van het rode kruis en van alle cursussen, maar het belangrijkste vergeten ze. Het kind mogen ze niet vergeten. Het kind heeft evenveel recht om te spelen, om te leven, om gelukkig te zijn. Ook kinderen die niets hebben, die hebben ook rechten, maar dat vergeten ze.”

“Maar ik weet dat de leiders van de scouts ook nog altijd vormingen volgen dus dat zou ook wel inderdaad een vorming kunnen zijn die ze zouden kunnen volgen. Een vorming over hoe je omgaat met mensen in armoede of waar je rekening mee moet houden.”

Veel ouders vinden het erg belangrijk dat jeugdwerkers ervoor zorgen dat kinderen die in armoede leven zich goed kunnen voelen in het jeugdwerk. Jeugdwerkers dienen kinderen gelijk te behandelen en ervoor te zorgen dat ook de andere leden van de werking kinderen die in armoede leven niet links laten liggen. Jeugdwerkers kunnen de verbondenheid

binnen de groep onder andere vergroten door groepsactiviteiten te geven die daar uitdrukkelijk op gericht zijn.

“Trachten om de kinderen gelijk te behandelen. En als er iets gezegd wordt tussen de kinderen door daar op in te pikken en te zeggen dat niet iedereen gelijk is. Dat ze zich goed met het kind bezig houden.”

Een laatste reeks voorstellen heeft te maken met de kostprijs van het jeugdwerk. In de eerste plaats moet die kostprijs verlaagd worden voor mensen die in armoede leven. Dat kan bijvoorbeeld door het te betalen bedrag inkomensafhankelijk te maken. De samenwerking tussen ouders stimuleren bij het brengen en halen van kinderen is ook een mogelijkheid om (vervoers)kost laag te houden. Bij al deze speciale maatregelen is het echter belangrijk dat de jeugdwerkers discreet te werk gaan. Dat kan door ouders apart, bij voorkeur tijdens een huisbezoek, op de hoogte te brengen van de mogelijkheden die er zijn.

“Ik denk gewoon, dikwijls als je de eerste keer naar de scouts gaat stellen ze je vragen en dit en dat maar je staat daar dan meestal niet alleen, daar staan dan mensen rond. Ik denk dat, als er nieuwe kinderen komen dat ze ze inderdaad twee keer moeten laten komen en dat ze dan eens bij het gezin thuis moeten gaan. Alle papieren enzo thuis regelen en dan gaan de mensen daar misschien ook al iets meer over durven zeggen want het is dan in een kleinere groep.”

Vanuit het jeugdwerk zelf is het doelgroepspecifieke jeugdwerk meermaals naar voor geschoven als alternatief voor het ontoegankelijke algemene jeugdwerk of als middel om het jeugdwerk toegankelijker te maken. De vraag is echter of ouders die in armoede leven voorstander zijn van speciale initiatieven voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en wat volgens hen de voor- en nadelen zijn van dergelijke initiatieven.

4.6 Doelgroepspecifiek of algemeen jeugdwerk

Een meerderheid van de bevraagde ouders is gekant tegen de idee van een apart jeugdwerk voor kinderen die in armoede leven. Ze zijn van mening dat het niet goed is om kinderen in ‘hokjes’ te stoppen.

“Dat vind ik zo weer in hokjes zetten. Het verschil maken tussen de kinderen van werkende mensen en de kinderen van mensen in armoede, ik vind dat niet goed. Ik zou daar mijn zoon zeker niet naartoe gestuurd hebben. Ik vind dat je al etiketten genoeg hebt. Waarom moet je dan ook in de ontspanning een etiket op het kind plakken? Mijn zoon moet toch normaal opgroeien? Hij moet toch niet alleen in dat kringetje van de kansarmoede opgroeien? Hij moet er uit gaan. Dat is de bedoeling hè. En ik vind dat als dat zo aparte bewegingskes zijn, aparte ditjes... dat zijn de fouten van de maatschappij. Dat mag niet.”

“Ik zou dat liever gemengd zien, zo ‘ocharme die schaapkes van het OCMW’, ik vind dat stigmatiserend. Ik weet dat dat niet altijd mogelijk is, maar ik vind in het algemeen dat kinderen van gelijk welke klasse bij elkaar moeten kunnen zijn.”

Volgens veel ouders is het niet goed om kinderen die in armoede leven te scheiden van de andere kinderen. Ze vinden het belangrijk dat kinderen in contact komen met kinderen en leiders met verschillende sociale achtergronden. Het is niet goed als kinderen in hun eigen milieu, in hun eigen ‘kringetje’ blijven zitten. Kinderen en jongeren moeten hun horizon kunnen verruimen. Dat geldt zowel voor kinderen die in armoede leven als voor de

kinderen en leiders die niet in armoede leven. Bovendien geeft het voor ouders een goed gevoel als ze zien dat hun kinderen ook mee kunnen in het algemene jeugdwerk.

“Ja, en dan kunnen ze ook andere vriendjes leren kennen en andere dingen zien en dan weten ze ook dat het niet alleen dat klein wereldje is, dat er toch meer is. En dan gaan ze ook zien dat er een groot verschil in kansen is. Die kinderen weten dat heel rap, ze zeggen dat wel niet maar ze weten dat heel rap.”

“Ja, voor de leiders ook, het is toch een heel ander milieu waar ze binnen stappen, zeker als ze dan op huisbezoek gaan. Ze leren dat milieu dan kennen. Dat is belangrijk om te kunnen omgaan met de kinderen en die te kunnen opvangen.”

“Nee, dat zou ik fout vinden moest het zo zijn. Het is veel aangenamer om je kinderen in de dagdagelijkse gewone dingen te krijgen van kijk, jullie zijn hier ook welkom.[...] En voor de ouders is dat ook veel beter van ‘oef, mijn kind voelt zich daar ook goed’.”

“Die kinderen zien thuis hier en daar problemen. Als je ze dan nog eens in een kringetje gaat steken waar alleen probleemgevallen inzitten dan gaan ze nooit hun horizon verruimen. Laat ze gewoon naar de chiro gaan. Hier of daar kan dat misschien goedkoper uitvallen of zoiets maar laat ze gewoon gaan.”

Hoewel de meeste ouders bezwaren hebben tegen de scheiding van arme en niet-arme kinderen in het jeugdwerk, blijkt dat veel ouders hun kinderen naar doelgroepspecifiek jeugdwerk sturen. Een beperkt aantal ouders gaf expliciet te kennen dat ze doelgroepspecifiek jeugdwerk verkiezen boven algemeen jeugdwerk.

De ouders noemden verschillende voordelen van doelgroepspecifiek jeugdwerk. Zo stellen ouders dat arme kinderen meer op hun gemak zullen zijn in doelgroepspecifiek jeugdwerk, en minder gepest zullen worden. Een ander voordeel is dat de jeugdwerkers van doelgroepspecifiek jeugdwerk meer ervaren zijn en meer oog hebben voor de noden van kinderen die in armoede leven. Ze zullen bijvoorbeeld sneller rekening houden met de financiële situatie van de ouders. Doelgroepspecifiek jeugdwerk is volgens een aantal ouders noodzakelijk omdat het de kans biedt aan kinderen die uitgesloten worden in het algemene jeugdwerk om toch deel te nemen aan jeugdwerkactiviteiten en kampen.

“Bij mij was het meeste, als je in armoede leeft, dat je je afraagt hoe je kind zich gaat voelen in de jeugdbeweging. Als je naar een specifieke jeugdwerking gaat zit je meer met dezelfde categorie samen dan in gewoon jeugdwerk.”

“En ja, het was ook duur, die uniformen. Dat probleem had ik niet bij Jalokoko. Hielden ze daar dan meer rekening mee?

Ja, eerst ging hij in zijn gewone kleren en daarna kreeg hij een hemd en een broek. Ik betaalde daar maar een heel klein bedrag voor. Dat was echt betaalbaar. En de uitstappen ook. Dat was ook met eigen vervoer, van de jeugdbeweging en van de ouders. Met dat die mensen ook minder mobiel zijn konden ze toch deelnemen aan kampen waar ze echt deugd aan hadden. Ze waren er dan eens helemaal uit. En voor die kinderen en jongeren zijn daar heel weinig mogelijkheden toe.”

“Als ze in dezelfde groep zitten met allemaal armen sluiten ze zich niet op, ze weten dan van ‘wij moeten ons niet wegsteken want we zitten allemaal in dezelfde situatie’. Maar als ze in een groep zitten met arm en rijk zijn ze altijd voorzichtiger. En automatisch worden er klikjes gevormd, altijd. Ze zeggen dat dat niet gebeurt maar toch gebeurt het.”

Veel ouders vrezen, of hebben reeds ervaren, dat hun kinderen zich in het algemene jeugdwerk niet goed (zullen) voelen. Volgens een aantal ouders krijgen kinderen die in armoede leven gemakkelijk het etiket “arm” opgeplakt in het algemene jeugdwerk doordat ze soms niet kunnen betalen voor activiteiten of doordat ze tweedehands kleren dragen.

“Ik denk dat in scouts en zo, dat dat daar wel meer uitkomt dan in gewone groepen (doelgroepspecifieke groepen, L.K.), dat verschil tussen arme en rijke kinderen. Gelijk met het OCMW, ze gaan dan eens naar zee of zo. Bij die andere groepen heb je daar al eens dokterskinderen of advocatenkinderen tussen en dat zie je wel. Terwijl in gewone groepen zijn dat gewone mensen.”

“Ik denk dat ook, dat die kinderen zich daar niet goed bij voelen. Ze hebben het al niet gemakkelijk thuis en ze horen dan van andere kinderen die verwend worden laat ons zeggen, verwend nesten. Dat is niet gemakkelijk. Dat kind heeft al een muur rond hem, dat is al niet los, dat dat het echt moeilijk heeft om toch in de scouts te functioneren met de anderen. Dat dat toch altijd een stempel gaat krijgen van de anderen.”

Volgens de ouders die deelnamen aan de focusgroep biedt doelgroepspecifiek jeugdwerk een alternatief voor kinderen die uitgesloten worden in het algemene jeugdwerk. Daarnaast kan doelgroepspecifiek jeugdwerk een noodzakelijke opstap zijn naar algemeen jeugdwerk. Het biedt aan kinderen die in armoede leven, die geconfronteerd worden met een veelheid aan problemen, de kans om te wennen aan het jeugdwerk. Ook deze ouders hebben er echter moeite mee dat kinderen die in armoede leven gescheiden worden van de andere kinderen. Ze zijn duidelijk gekant tegen de ‘gettovorming’ die op die manier ontstaat.

4.7 Besluit

Uit deze resultaten blijkt dat de meeste ouders het jeugdwerk wel degelijk belangrijk vinden. Meestal hebben hun kinderen ook al deelgenomen aan een of meerdere jeugdwerkinitiatieven. De ouders die meewerkten aan dit onderzoek vermelden talrijke voordelen die volgens hen verbonden zijn aan jeugdwerk. Die voordelen hebben onder andere te maken met sociaal contact, de leerervaringen van kinderen en het feit dat kinderen ‘van de straat zijn’. Volgens de ouders zijn er echter ook veel drempels in het jeugdwerk die arme ouders kunnen tegenhouden om hun kinderen erheen te sturen. Die drempels hebben te maken met het financiële aspect, met emotionele componenten zoals schaamte en angst voor pesten, met de situatie waarin arme mensen leven en met een gebrek aan informatie. Daarnaast zijn er ook drempels die hun oorsprong vinden in het gebrek aan ervaring van jeugdwerkers of de wijze waarop zij omgaan met ouders en kinderen die in armoede leven.

De ouders die meewerkten aan dit onderzoek zijn meestal gekant tegen aparte initiatieven voor arme en niet-arme kinderen. In de praktijk nemen hun kinderen echter vaak deel aan doelgroepspecifieke werkingen. Veel ouders zijn van mening dat arme kinderen zich gemakkelijker goed zullen voelen in doelgroepspecifiek jeugdwerk omdat ze daar minder kans lopen om gepest te worden. Daarnaast vinden de ouders dat jeugdwerkers van doelgroepspecifieke initiatieven meer rekening (zullen) houden met de situatie waarin ze leven.

5 Algemeen besluit en discussie

In heel het debat rond toegankelijk jeugdwerk voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren komen ouders die in armoede leven nauwelijks aan bod. In het beleid rond toegankelijkheid lijken ze niet eens te bestaan en ook in wetenschappelijk onderzoek, zeker in Vlaanderen, zijn ze de grote afwezigen. Dit is op zijn minst merkwaardig. Ouders spelen namelijk een belangrijke rol in de vrijetijdsbesteding van hun kinderen en het zijn dus ook zij die uitsluitingsmechanismen ondervinden. Om op een effectieve manier te werken aan toegankelijkheid is het dus essentieel om ouders die in armoede leven te betrekken in het debat. Dit onderzoek vormt een stap in die richting.

Aan de hand van diepte-interviews en een focusgroep is getracht om het perspectief van ouders die in armoede leven op het jeugdwerk in beeld te brengen. Daarbij is nagegaan of ouders al ervaring hebben met het jeugdwerk, of zij het jeugdwerk belangrijk vinden, welke voordelen ze verbinden aan het jeugdwerk en welke zaken hen kunnen tegenhouden om hun kinderen naar het jeugdwerk te sturen. Ten slotte is gepeild naar de mening van ouders die in armoede leven in verband met doelgroepspecifiek en algemeen jeugdwerk.

Hieronder bespreek ik eerst de sterktes en beperkingen van dit onderzoek, vervolgens de belangrijkste onderzoeksresultaten, om van daaruit te komen tot aanbevelingen voor de praktijk van en het beleid rond toegankelijk jeugdwerk.

5.1 Beperkingen en sterktes van dit onderzoek

De belangrijkste beperking van dit onderzoek is het kleine aantal respondenten. Dit leidt ertoe dat de resultaten ervan in geen geval als algemene waarheden beschouwd mogen worden. Daarbij komt nog dat de groep ouders die meewerkten aan dit onderzoek bijzonder heterogeen is. Het zijn stuk voor stuk mensen met een eigen geschiedenis, eigen opvattingen en eigen ervaringen, die vaak zeer uiteenlopend zijn. Uitspraken doen over dé arme ouder zou dan ook weinig realistisch zijn en afbreuk doen aan deze diversiteit. Dit onderzoek is een eerste aanzet tot dialoog tussen het jeugdwerk(beleid) en ouders die in armoede leven. Het is belangrijk dat men de resultaten ervan vanuit die ingesteldheid leest en interpreteert.

Een andere mogelijke beperking vloeit voort uit de wijze waarop de respondenten geselecteerd werden. De ouders die meewerkten aan dit onderzoek zijn allemaal aangesloten bij verenigingen waar armen het woord nemen. Dit was een bewuste keuze aangezien het hierdoor niet nodig was om een van buitenaf bepaalde definitie van armoede te gebruiken voor de selectie van respondenten. Daarnaast maakte dit het ook mogelijk om 'iets terug te doen' voor ouders die in armoede leven. De doelstellingen van dit onderzoek kaderen namelijk in de doelstellingen van verenigingen waar armen het woord nemen. Het werken met deze verenigingen heeft echter ook nadelen. Het is niet onwaarschijnlijk dat arme mensen die aangesloten zijn bij verenigingen waar armen het woord nemen, in het algemeen positiever staan tegenover het verenigingsleven dan arme mensen die daar niet bij aangesloten zijn. Het zou dus kunnen dat de selectiemethode geleid heeft tot een vertekening van de onderzoeksresultaten.

Een sterkte van dit onderzoek ten slotte is dat de gebruikte methoden het mogelijk maakten om de standpunten en ervaringen van ouders zo getrouw mogelijk weer te geven. Alle interviews zijn letterlijk uitgeschreven en alle ouders kregen de kans om het eerste interview na te lezen en aan te vullen of te verbeteren. Door twee interviews af te nemen per respondent was het mogelijk om na te gaan of de interpretaties van de onderzoekster overeen kwamen met hetgeen de ouders echt bedoelden. De gebruikte

onderzoeksmethoden droegen dus bij tot het realiseren van de hoofddoelstelling van dit onderzoek, namelijk het inbrengen van het perspectief van ouders die in armoede leven in het debat rond toegankelijk jeugdwerk.

5.2 Belangrijkste onderzoeksresultaten

Alle beperkingen die hierboven aan bod kwamen in acht genomen, zijn de verschillende interviews en de focusgroep toch zeer rijk gebleken aan inzichten en informatie. De belangrijkste en meest opmerkelijke inzichten zet ik hieronder nog eens op een rijtje.

Een eerste opvallende vaststelling is dat de helft van de ouders als kind zelf aan een of meerdere jeugdwerkinitiatieven deelnamen en dat alle ouders aangeven dat hun kinderen al minstens eenmaal aan een jeugdwerkactiviteit deelnamen. Veel kinderen hebben dus reeds ervaring met het jeugdwerk, maar niet alle ervaringen zijn even positief. Jeugdwerk is dus ook voor mensen die in armoede leven een wijd verspreid fenomeen. De contacten ermee zijn echter niet altijd vanzelfsprekend.

Het belang dat ouders hechten aan het jeugdwerk varieert. Een beperkt aantal ouders zijn niet geïnteresseerd in jeugdwerk voor hun kinderen. Verschillende andere ouders hechten dan weer heel veel belang aan het jeugdwerk en zouden hun eigen comfort opofferen om hun kinderen toch maar te laten deelnemen. De meeste ouders bevinden zich tussen die twee uitersten.

Aangezien veel van de ouders het jeugdwerk belangrijk vinden, kwamen er tijdens de interviews een hoop voordelen aan bod die volgens de ouders verbonden zijn aan het jeugdwerk. Die voordelen komen soms overeen met de positieve effecten die aan het jeugdwerk toegedicht worden door wetenschap en beleid, maar soms ook niet.

Het voordeel dat de ouders het meest vernoemen is sociaal contact. Ze vinden het vooral goed dat hun kinderen in het jeugdwerk leren omgaan met leeftijdsgenoten en met kinderen en jongeren die iets ouder zijn. Daarbij wordt veelvuldig aangehaald dat het een meerwaarde is als arme kinderen in contact komen met kinderen en jongeren van andere sociale lagen.

Daarnaast vinden ouders het positief dat kinderen veel leren in het jeugdwerk. Die opvatting komt min of meer overeen met deze van verschillende onderzoekers die de positieve effecten van het jeugdwerk voor de ontwikkeling van kinderen aantonen (o.a. Larson, Walker, Pearce et al., 2005). Een verschil is wel dat veel onderzoekers vaak het verband met schoolse prestaties leggen (o.a. Zeldin, Larson, Camino et al., 2005), terwijl ouders de leerervaringen in het jeugdwerk net afzetten tegen het schoolse leren. Ze benadrukken het feit dat kinderen in het jeugdwerk 'al spelende leren', in tegenstelling tot het leren op school, dat vaak stresserend is. De meeste ouders vinden het een groot voordeel dat kinderen zelfstandig leren zijn in het jeugdwerk, dat ze op hun eigen benen leren staan en verantwoordelijkheid leren opnemen. Een dergelijke opvatting is terug te vinden in een aantal onderzoeken die het effect van het jeugdwerk op de autonomie van kinderen benadrukken (o.a. Larson, Pearce, Sullivan et al., 2007).

Het is opmerkelijk dat veel ouders het jeugdwerk beschouwen als een soort preventie tegen criminaliteit. Ze vinden het een voordeel dat het jeugdwerk kinderen en jongeren 'van de straat houdt'. Op die manier voorkomt het jeugdwerk namelijk dat ze in contact komen met de 'verkeerde' leeftijdsgenoten en zich gaan bezighouden met vandalisme en criminaliteit. Een zeer gelijkaardige opvatting is terug te vinden in verschillende onderzoeken rond jeugdwerk (o.a. Piko & Vazsonyi, 2004). In tegenstelling tot veel spreekbuizen van het Vlaamse jeugdwerk en beleidsmakers (o.a. Redig, 1999; Van Bouchaute, 1999; Vlaamse

jeugdwerkbeleidsplan, 2000) hebben de ouders die meewerkten aan dit onderzoek er dus geen moeite mee om het preventieve effect van het jeugdwerk te onderstrepen.

Een ander voorbeeld dat vernoemd wordt door de ouders, is het feit dat arme kinderen in het jeugdwerk eens 'uit de miserie zijn'. Voor kinderen die in armoede leven kan het jeugdwerk een uitlaatklep zijn, ze kunnen zich er fysiek uitleven en hun zorgen even vergeten. Dit sluit min of meer aan bij de vaststelling van verschillende wetenschappelijke onderzoeken dat jeugdwerk bevorderlijk zou zijn voor het psychologisch welbevinden van kinderen (o. a. Lerner et al., 2005; Fredericks & Eccles, 2005).

Het effect van het jeugdwerk op het sociaal kapitaal en op de democratische waarden van kinderen dat veel onderzoekers vermelden (o.a. Larson, Hansen & Moneta, 2006; De Groof & Siogners, 2000), wordt door geen enkele ouder als voordeel naar voor geschoven. Slechts volgens een zeer beperkt aantal ouders is het een voordeel dat kinderen normen en waarden aanleren in het jeugdwerk, geen enkele ouder vernoemt daarbij democratische waarden.

Naast deze talrijke voordelen halen de ouders echter ook veel zaken aan die de deelname van arme kinderen aan het jeugdwerk kunnen bemoeilijken. Soms worden kinderen die in armoede leven expliciet geweigerd omdat ze naar het buitengewoon onderwijs gaan (type 3) of omdat ze 'te moeilijk' zijn. Meestal gaat het echter om onbedoelde en impliciete uitsluitingsmechanismen.

De meeste ouders zijn van mening dat het financiële aspect van het jeugdwerk een belangrijke drempel vormt. Het lidgeld, de bijkomende bijdragen voor uitstappen, het vervoer en het benodigde materiaal kunnen de kosten van het jeugdwerk hoog doen oplopen.

Een andere belangrijke categorie drempels zijn de emotionele drempels. De meeste ouders zijn bang dat hun kinderen gepest of 'achteruitgestoken' zullen worden in het jeugdwerk. Mensen die in armoede leven zijn ook vaak beschaamd over hun situatie. Het is voor hen heel moeilijk om met hun armoede naar buiten te komen. Dat heeft tot gevolg dat ze soms geen gebruik maken van speciale tarieven en maatregelen om de kosten te drukken. De schaamte kan er ook toe leiden dat mensen die in armoede leven hun kinderen liever thuishouden.

Daarnaast kunnen drempels ontstaan door de veelvuldige problemen waar arme ouders mee geconfronteerd worden, of door de omstandigheden waarin zij leven. Zo hebben mensen die in armoede leven soms geen energie meer over om te zoeken naar vrijetijdsactiviteiten voor hun kinderen, of sluiten ze zich op tussen de vier veilige muren van hun huis.

Veel ouders menen dat jeugdwerkers een belangrijke rol spelen in het al dan niet toegankelijk zijn van een jeugdwerkinitiatief. De jonge leeftijd en het gebrek aan ervaring van jeugdwerkers vormen de grootste struikelblokken volgens de ouders die meewerkten aan dit onderzoek. Ze halen daarbij aan dat jeugdwerkers vaak niet weten hoe ze moeten omgaan met mensen die in armoede leven. De ouders vinden het ook moeilijk om hun problemen voor te leggen aan iemand die zoveel jonger is, hetgeen bijvoorbeeld noodzakelijk is als ze een beroep willen doen op verminderd inschrijvingsgeld.

Een laatste belangrijke drempel is het gebrek aan informatie. De ouders stellen dat er weinig informatie over jeugdwerk voorhanden is. Ze moeten zelf op zoek gaan naar informatie, wat niet voor iedereen vanzelfsprekend is. Ouders zijn weinig op de hoogte van het jeugdwerkeraanbod en weten vaak niet wat het jeugdwerk precies inhoudt, wat hun kinderen daar doen, hoeveel het zal kosten en wat er van de ouders wordt verwacht.

De voorkeur van de meerderheid van de ouders gaat uit naar een gemengd jeugdwerk, met kinderen van alle sociale lagen. Ze vinden het niet goed dat arme kinderen gescheiden worden van andere kinderen. Het feit dat er breuklijnen zijn in het jeugdwerk (Coussée,

2005a) wordt dus sterk bekritiseerd door de ouders. Veel ouders kiezen in de praktijk echter wel voor doelgroepspecifiek jeugdwerk. De redenen waarom ze dat doen hebben te maken met de afwezigheid van materiële en emotionele drempels in doelgroepspecifiek jeugdwerk. Ouders zijn van mening dat kinderen minder kans lopen om gepest en achteruitgestoken te worden als ze in een groep zitten met kinderen die in een gelijkaardige situatie opgroeien. Jeugdwerkers van doelgroepspecifiek jeugdwerk zouden ook meer rekening houden met de (financiële) situatie van ouders. Een aantal ouders is van mening dat doelgroepspecifiek jeugdwerk noodzakelijk is omdat arme kinderen nergens anders terecht kunnen, of omdat doelgroepspecifiek jeugdwerk een noodzakelijke opstap is naar algemeen jeugdwerk. Veel kinderen die in armoede leven zijn het namelijk niet gewoon om deel te nemen aan georganiseerde activiteiten in groep.

5.3 Aanbevelingen voor jeugdwerkpraktijk en -beleid

Uit de resultaten van dit onderzoek zijn een aantal belangrijke aanbevelingen af te leiden voor het beleid rond toegankelijk jeugdwerk voor kinderen en jongeren die in armoede leven.

De meeste ouders die meewerkten aan dit onderzoek zijn gekant tegen aparte initiatieven voor arme en niet-arme kinderen. Ze zijn van mening dat het niet goed is om arme kinderen te scheiden van de andere kinderen. In de praktijk blijkt echter dat ze hun kinderen meestal toch naar doelgroepspecifieke initiatieven sturen. Hieruit volgen twee belangrijke conclusies.

Ten eerste zal een toegankelijkheidsbeleid dat er enkel op gericht is om kinderen en jongeren die in armoede leven toe te leiden naar het algemene jeugdwerk niet volstaan. Er zijn nog veel elementen in dat algemene jeugdwerk die ouders tegenhouden om hun kinderen erheen te sturen. Als het al lukt om arme kinderen naar het algemene jeugdwerk te sturen is de kans groot dat ze na een tijdje afhaken.

Ten tweede moeten we voorzichtig zijn met het invoeren van nieuwe initiatieven die enkel gericht zijn op kinderen die in armoede leven. Doelgroepspecifiek jeugdwerk wordt nu vaak gezien als een middel om het jeugdwerk toegankelijker te maken (o.a. Verbist en Watty, 2001; Redig, 2003). Het risico dat er op die manier gescheiden circuits ontstaan die de bestaande breuklijnen in de samenleving weerspiegelen is echter groot. Het is dan ook belangrijk om te zoeken naar initiatieven en maatregelen die de kloof tussen arme en niet-arme kinderen overbruggen. Het bestrijden van uitsluitingsmechanismen in het algemene jeugdwerk kan een van die maatregelen zijn. Om dit te bereiken zal men binnen het beleid vooral aandacht moeten besteden aan kadervorming.

Of een jeugdwerkinitiatief al dan niet toegankelijk is en of arme kinderen en hun ouders zich goed voelen bij de werking, hangt voor een groot stuk af van de leiders. Jeugdwerkers spelen dus een cruciale rol in het realiseren van toegankelijkheid. Hieruit volgt dat er vooral nood is aan een gedegen kadervorming die jeugdwerkers bewust maakt van de breuklijnen in het jeugdwerk en hen handvatten aanreikt om die breuklijnen in hun eigen werking te bestrijden.

Uit het cijferboek jeugdwerk blijkt dat tot nu toe minder dan de helft van de Vlaamse gemeenten extra ondersteuning geeft aan jeugdwerkinitiatieven die hun jeugdwerk meer toegankelijk willen maken. Nog eens minder dan de helft daarvan doet dat aan de hand van kadervorming. De overige gemeenten beperken zich tot maatregelen die gericht zijn op toeleiding (onder andere door reclame) en op het geven van kortingen (Cijferboek jeugdwerk 2005-2007). Deze maatregelen zijn uiteraard ook belangrijk, maar volstaan niet.

Ze zijn enkel gericht op het 'verlenen van toegang tot' het jeugdwerk en veranderen dus niets aan de uitsluitingsmechanismen binnen het jeugdwerk zelf.

In het jeugdwerkbeleidsplan van 2000 wordt het belang van kadervorming erkend: "Kadervorming blijft, ook zonder bijhorende attesten, belangrijk voor de kwaliteit van het jeugdwerk. Jammer genoeg zijn er geen impulsen tot evaluatie of vernieuwing van de programma-inhouden. Vreemd genoeg is er ook geen globaal beleid inzake de vorming van jeugdwerkers" (Jeugdwerkbeleidsplan van de Vlaamse regering, 2000). Om effectief te werken aan toegankelijkheid is het belangrijk dat de regering werk maakt van dat 'globaal beleid inzake vorming van jeugdwerkers'. Binnen dat globaal vormingsbeleid moet er voldoende ruimte voorzien worden voor sensibilisering en ondersteuning van jeugdwerkers op het vlak van toegankelijkheid voor (onder andere) kinderen die in armoede leven.

Ouders halen zelf het preventieve effect van jeugdwerk aan. Toch zou het geen goede zaak zijn om het jeugdwerk in te schakelen in allerlei preventieve maatregelen en programma's. Elk streven naar toegankelijk jeugdwerk zou namelijk moeten uitgaan van een perspectief van sociale rechtvaardigheid. Dat perspectief leidt tot een engagement om de bestaande breuklijnen in het jeugdwerk te doorbreken. Dit houdt in dat men nagaat welke mechanismen in het jeugdwerk zelf ervoor zorgen dat er binnen het aanbod gescheiden circuits ontstaan (Coussée, 2005a). Vanuit het perspectief van sociale rechtvaardigheid worden de breuklijnen binnen het bestaande aanbod dus beschouwd als het te verhelpen 'probleem'. Het koppelen van jeugdwerk aan preventie gaat echter duidelijk niet uit van dat perspectief. Preventie impliceert dat de kinderen en jongeren op wie de preventieve maatregelen (in dit geval deelnemen aan het jeugdwerk) gericht zijn, gezien worden als 'het probleem' in wording. De kans dat bepaalde groepen jongeren daarbij negatief benaderd en gestigmatiseerd worden is reëel (o.a. Deklerck, 2003). Bij een preventieve invalshoek wordt het onderscheid tussen de niet-problematische participerende jeugd en de problematische niet-participerende jeugd benadrukt. Hierdoor worden breuklijnen niet doorbroken, maar in tegendeel benadrukt en verstevigd.

De ouders gaven zelf heel wat tips voor jeugdwerkers die hun werking toegankelijker willen maken voor kinderen en jongeren die in armoede leven en voor hun ouders. Het is vooral belangrijk dat jeugdwerkers inzien dat er niet zoiets bestaat als dé ouder die in armoede leeft of hét arme kind. Het is aangewezen om een open en respectvolle houding aan te nemen ten aanzien van ouders die in armoede leven en hun kinderen, en om samen met de ouders te zoeken naar manieren om de deelname van hun kinderen mogelijk en aangenaam te maken. De tips die ouders geven kunnen wel dienen als eerste aanknopingspunten en zo de jeugdwerkers op weg helpen bij het streven naar toegankelijkheid. De belangrijkste tips die de ouders geven zijn de volgende:

In eerste plaats dient de kostprijs van het jeugdwerk zo laag mogelijk gehouden te worden voor mensen die in armoede leven. Wat een klein bedrag lijkt, kan erg veel zijn voor een gezin dat moet rondkomen met een leefloon. Mogelijkheden voor een verminderd tarief en speciale maatregelen worden best discreet bekend gemaakt, bijvoorbeeld tijdens een huisbezoek. Werken met een vertrouwenspersoon binnen de werking zelf kan de drempel voor ouders aanzienlijk verlagen. Daarnaast is het belangrijk dat arme kinderen zich goed voelen in de groep. Jeugdwerkers kunnen daartoe bijdragen door ervoor te zorgen dat deze kinderen niet gepest worden en door zelf niet het onderscheid te maken tussen hen en de andere kinderen. Als jeugdwerkers hun werking echt toegankelijk willen maken zullen ze zelf de stap moeten zetten naar mensen die in armoede leven. Dat kan door de werking bekend te maken via organisaties die met deze mensen werken zoals het OCMW, thuisbegeleidingsdiensten, dagcentra en dergelijke. Een andere mogelijkheid is rechtstreeks contacten leggen met ouders en kinderen in armoede via bijvoorbeeld huisbezoeken. Bij de

bekendmaking van de werking is het belangrijk om niet enkel informatie te geven over het aanbod, maar ook over de inhoudelijke aspecten ervan, zoals de kostprijs, de activiteiten en de verwachtingen ten aanzien van de ouders.

Uit dit alles blijkt dat er een hele hoop kansen en mogelijkheden zijn om het jeugdwerk toegankelijk te maken voor kinderen en jongeren die in armoede leven om op die manier uitsluitingsmechanismen en breuklijnen te doorbreken. Het jeugdwerk heeft bijzonder veel potentieel en ik ben er oprecht van overtuigd dat veel jeugdwerkers geëngageerd zijn, of kunnen worden, om de uitsluitingsmechanismen en drempels in hun eigen werking tegen te gaan. Zowel ouders die in armoede leven, hun kinderen, als de jeugdwerkers zelf verdienen een geloof in hun mogelijkheden en capaciteiten om verandering te brengen.

6 Bibliografie

- Anciaux, B. (2000). *Vlaams Jeugdwerkbeleidsplan*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Jeugd en Sport.
- Anciaux, B. (2004). *Kinderen en jongeren: vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen*. Beleidsnota jeugd 2004-2009. Brussel: Ministerie van Jeugd.
- Anciaux, B. (2006). *Beleidsbrief Jeugd. Beleidsprioriteiten 2006-2007*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Jeugd en Sport.
- Bouverne-De Bie, M. (1999). Jeugdwerk: partner tussen onderwijs en welzijnswerk. In D. Verbist & S. Weser (ed.), *Overspel. Roekeloze uitdagingen voor jeugdverantwoordelijken*. Leuven-Appeldoorn: Garant.
- Bouverne-De Bie, M. (2003). Participatie: een kenmerkend perspectief op samenlevingsopbouw. In H. Baert, M. De Bie, A. Desmet, M. Van Elsander & L. Verbeke (eds.), *Handboek samenlevingsopbouw in Vlaanderen (23 - 40)*, Brugge: Die keure.
- Casterman, E. (2002). *Werknota. Recht op participatie voor kansarme kinderen en jongeren*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap afdeling Welzijnsbeleid.
- Chin, T., Philips, M. (2004). Social reproduction and child-rearing practices: social class, children's agency and the summer activity gap. *Sociology of education*, 77, (3), 185-210.
- Coussée, F. (2005a). *De identiteit van het jeugdwerk als pedagogisch aanbod. Onderzoek naar de betekenis van jeugdwerk in de vrije tijd van jeugdigen*. Onuitgegeven doctoraatsthesis, Ugent, vakgroep sociale agogiek.
- Coussée, F. (2005b). De theebuiltjespedagogiek van het jeugdwerk: een kroniek van 100 jaar ontoegankelijk jeugdwerk. In K. Pelleriaux (Ed.), *Beter samen? Denk- en doepistes voor toegankelijk jeugdwerk in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*. Leuven: Acco.
- Coussée, F. (2006). Jeugdwerk als sociaalpedagogische interventie: pleidooi voor een verruim(en)de jeugdwerkdefinitie. *Sociale Interventie*, 3, 28-36.
- De Backer, K., Van Effelterre, E. (2001). Scenes uit 150 jaar jeugdwerk. In B. Van Bouchaute, I. Van De Walle en D. Verbist (eds.), *Strax. Jeugdwerk verkent de toekomst*. Leuven-Appeldoorn: Garant.
- De Groof, S., Siogners, J (2000). Schoolse en niet schoolse participatie bij jongeren. Het profiel en de houdingen van participerende jongeren. In M. Hooghe (ed.), *Sociaal kapitaal en democratie. Verenigingsleven, sociaal kapitaal en politieke cultuur*. Leuven: Acco.
- Deklecrk, J. (2003). Luisteren naar de echo. De roep om een veiliger samenleven. In H. Baert, M. De Bie, A. Desmet, M. Van Elsander & L. Verbeke (eds.), *Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen* (pp. 337 - 356). Brugge: die keure.

- Desmet, A. (2003). Werken aan de samenleving: een sociaal-agogische invalshoek. In H. Baert, M. De Bie, A. Desmet, M. Van Elsander & L. Verbeke (eds.), *Handboek samenlevingsopbouw in Vlaanderen (1 - 3)*, Brugge: Die keure.
- Elchardus, M., Hooghe, M., Smits, W. (1999). *Participatie in Vlaanderen. Een beschrijving van de deelname aan het verenigingsleven en vrijwilligerswerk in Vlaanderen*. Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, vakgroep sociologie, onderzoeksgroep TOR.
- Engbergesen, G. (1995). Dimensies van armoede. In M.H.R. Nuy & E.H. Van de Lisdonk (red.) *Medicus en maatschappij. Leerboek complexe maatschappelijke problematiek ten behoeve van geneeskundigen in opleiding*. Utrecht: SWP, 31-45.
- Ennaert, P., Redig, G., Vandergeten, B., Van Effelterre, E., Willems, H. (2006). *(Mee) spelen, (mee) denken, (mee) doen. Jeugdbeleidsplan van de Vlaamse regering 2006-2009*. Brussel: Ministerie Van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Jeugd en Sport.
- Fredricks, J. A., Eccles, J. S. (2005). Developmental benefits of extracurricular involvement: do peer characteristics mediate the link between activities and youth outcomes? *Journal of Youth and Adolescence*, 34, (6), 507-520.
- Fredricks, J. A., Eccles, J. S. (2006). Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations. *Journal of Developmental Psychology*, 42, (4), 698-713.
- Ginsburg, K., Alexander, P., Hunt, J., Sullivan, M., Zhao, H., Cnaan, A. (2006). Enhancing their likelihood for a positive future: the perspective of inner-city youth. *Pediatrics*, 109, 1136-1142.
- Green, M. B. (1993). Chronic exposure to violence and poverty: interventions that work for youth. *Crime and Delinquency*, 39, (1), 106-124.
- Hansen, D. M., Larson R. W., Dworkin, J. B. (2003). What adolescents learn in organized youth activities: a survey of self-reported developmental experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 13, (1), 25-55.
- Hooghe, M. (2000). Verenigen, democratie en sociaal kapitaal. In M. Hooghe (ed.), *Sociaal kapitaal en democratie. Verenigingsleven, sociaal kapitaal en politieke cultuur*. Leuven: Acco.
- Hüttner, H., Renckstorf, K., Wester, F. (1995). *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschappen*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Jarrett, R. L., Sullivan, P. J., Watkins, N. D. (2005). Developing social capital through participation in organized youth programs: qualitative insights from three programs. *Journal of Community Psychology*, 33, (1), 41-55.
- Larson, R. W., Hansen, D., Moneta, G. (2006). Differing profiles of developmental experiences across types of organized youth activities. *Developmental Psychology*, 42, (5), 849-863.

- Larson, R. W., Pearce, N., Sullivan, P. J., Jarrett, R. L. (2007). Participation in Youth programs as a catalyst for negotiation of family autonomy with connection. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 31-45.
- Larson, R. W., Walker, K., Pearce, N. (2005). A comparison of youth-driven and adult-driven youth programs: balancing inputs from youth and adults. *Journal of Community Psychology*, 33, (1), 57-74.
- Lefevere, F. (2005). *Anciaux koppelt subsidies voor sport-, cultuur- en jeugdverenigingen aan quota migranten*. Brussel: De Morgen.
- Lauwers, J., Geldof, D. (1999). Integratie is een recht, maar integratie waarin? In J. Vranken, D. Geldof & G. Van Menxel (Eds.), *Armoede en sociale uitsluiting: jaarboek 1999* (pp. 262-276). Leuven: Acco.
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Almerigi, J. B., Theokas, C., Phelps, E., Gestsdottir, S., Naudeau, S., Jelicic, H., Alberts, A., Ma, L., Smith, L. M., Bobek, D. L., Richman-Raphael, D., Simpson, I., DiDenti Christiaensen, E., von Eye, A. (2005). Positive youth development, participation in youth development programs and community contributions of fifth-grade adolescents: findings from the first wave of the 4-H study of positive youth development. *The Journal of Early Adolescence*, 25, (1), 17-71.
- Levecque, K. (1999). Het onderzoek naar armoede en sociale uitsluiting onderzocht. In J. Vranken, D. Geldof & G. Van Menxel (Eds.), *Armoede en sociale uitsluiting: jaarboek 1999* (pp. 43-63). Leuven: Acco.
- Mahoney, J. L., Schweder, A. E. (2002). Structured after-school activities as a moderator of depressed mood for adolescents with detached relations tot their parents. *Journal of Community Psychology*, 30, (1), 69-86.
- Mahoney, J. L., Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: the role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23, 113- 127.
- Mahoney, J. L., Stattin, H., Heather, L. (2004). Unstructured youth recreation centre participation and antisocial behaviour development: selection influences and the moderating role of antisocial peers. *International Journal of Behavioral Development*, 28, (6), 553-560.
- Mansell, I., Bennett, G., Northway, R., Mead, D., Moseley L. (2002). *The learning curve: the advantages and disadvantages in the use of focus groups as a method of data collection*. *Researcher*, 11, (4), 79-88.
- Marée, M., Mertens, S., Defourny, J., Develtere, P., Raymaekers, P., Meireman, K. (2005). *Het verenigingsleven in België. Een Kwantitatieve en kwalitatieve analyse*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Metz, E. C., Youniss, J. (2005). Longitudinal gains in civic development through school-based required service. *Political Psychology*, 26, (3), 413-437.
- Outley, W., Floyd, M. (2002). The home they live in: inner city children's views on the influence of parenting strategies on their leisure behavior. *Leisure sciences*, 24, 161-179.

- Pedersen, S., Seidman, E., Yoshikawa, H., Rivera, A. C., LaRue, A., Aber, J. L. (2005). Contextual competence: multiple manifestations among urban adolescents. *American Journal of Community Psychology*, 35, 65-81.
- Piko, B., Vazsonyi, A. (2004). Leisure and problem behaviours among Hungarian youth. *Journal of adolescence*, 27, 717-730.
- Pire, L. (2003). *Prevenir la délinquance des jeunes. Mots et moyens pour l'action locale*, Brussel : Fondation Roi Baudouin, synergie.
- Potter, W.J. (1996). *An analysis of thinking and research about qualitative methods*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Redig, G. (1999). Kuitenbijters. Enkele koppige dilemma's in het jeugdwerkbeleid. In D. Verbist & S. Weser (eds.), *Overspel. Roekeloze uitdagingen voor jeugdverantwoordelijken*. Leuven-Appeldoorn: Garant.
- Redig, G. (2003). Jeugdwerk voor alle kinderen en jongeren, realiteit of utopie? In L. Caluwaerts (Ed.), *Verslagboek colloquium 11 oktober 2003: 10 jaar JWBP*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Jeugd en Sport.
- Saunders, P., Adelman, L. (2006). Income poverty, deprivation and exclusion: a comparative study of Australia and Britain. *Journal of Social Politics*, 35, (4), 559-584.
- Schuyten, G. (2004). *Modellen van empirisch onderzoek 1. Kwalitatief onderzoek*. Onuitgegeven cursustekst, Universiteit Gent, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Vakgroep Data-analyse.
- Segers, J. (1999). *Methoden voor de maatschappijwetenschappen*. Assen: Van Gorcum.
- Steunpunt ter bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, (2001). *In dialoog, zes jaar na het algemeen verslag over de armoede*, Brussel: centrum voor gelijkheid van kansen en racisme bestrijding.
- Stouthuysen, P., Duyvendak, J. W., Van Der Graaf, P. (2000). Stedelijk beleid in Vlaanderen en Nederland. In M. Hooghe (ed.), *Sociaal kapitaal en democratie. Verenigingsleven, sociaal kapitaal en politieke cultuur*. Leuven: Acco.
- Van Assche, V. (2001). *Jeugdwerk met maatschappelijk achtergestelde jongeren*. Antwerpen: Uit de Marge.
- Van Eeckhaut, G. (1999). De dwaze kwestie: een zoektocht naar de basisdimensies van het jeugdwerk. In D. Verbist & S. Weser (ed.), *Overspel. Roekeloze uitdagingen voor jeugdverantwoordelijken*. Leuven-Appeldoorn: Garant.
- Van Gaens, J. (2001). De Vlaamse Overheid als partner en promotor. Jeugdwerkbeleid: van lokaal tot internationaal. In B. Van Bouchaute, I. Van De Walle en D. Verbist (eds.), *Strax. Jeugdwerk verkent de toekomst*. Leuven-Appeldoorn: Garant.

- Van Gaens, J. (2003). Genese van het decreet op het gemeentelijk jeugdwerkbeleid. In L. Caluwaerts (Ed.), *Verslagboek colloquium 11 oktober 2003: 10 jaar JWBP*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Jeugd en Sport.
- Vanhee, L., Laporte, K., Corveleyn, J. (2001). *Kansarmoede en opvoeding: wat de ouders erover denken*. Leuven/ Appeldoorn: Garant.
- Van Nieuwenhove, K. (Ed.) (s.d.). *Cijferboek jeugdwerk 2005-2007*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Jeugd en Sport.
- Vaughn, S., Schumm, J.S., Sinagub, J. (1996). *Focus group interviews in education and psychology*. California: Sage Publications.
- Verbist, D., Watty, V. (2001). *Puntkomma: achter de regels van het nakende decreet Vlaams Jeugdbeleid, luik landelijk jeugdwerk: duiding en tips*. Brussel: Forum voor Pluralistisch Jeugdwerk.
- Verbist, D., Weser, S. (1999). *Overspel. Roekeloze uitdagingen voor jeugdverantwoordelijken*. Leuven-Appeldoorn: Garant.
- Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen (s.d.). *Toelichting bij de criteria* (<http://www.vlaams-netwerk-armoede.be/>) (toegang: 20 maart 2007).
- Vranken, J., Geldof, D., Van Menxel, G. (1999). *Armoede en sociale uitsluiting: jaarboek 1999*. Leuven: Acco.
- Vranken, J., Geldof, D., Van Menxel G., Van Ouytsel, J. (2001). *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2001*, Leuven: Acco.
- Walgrave, L. (1992). *Het jeugdwerk ten aanzien van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Enkele aanvullingen bij de eerste probleemschets van mei - juni 1991*, Onuitgegeven tekst, KULEuven, onderzoeksgroep jeugdcriminologie.
- Warr, M. (1993). Parents, peers and delinquency. *Social forces*, 72, (1), 247-264.
- Youniss, J., Bales, S., Christmas-Best, V., Diversi, M., Mc Laughlin, M., Silbereisen, R. (2002). Youth civic engagement in the twenty-first century. *Journal of Research on Adolescence*, 12, (1), 121-148.
- Zeldin, S., Larson, R., Camino, L., O'Connor, C. (2005). Intergenerational relationships and partnerships in community programs: purpose, practice, and directions for research. *Journal of Community Psychology*, 33, (1), 1-10.

7 Bijlagen

**Bijlage 1: Contract in het kader van het onderzoek
' Jeugdwerk vanuit het perspectief van ouders die in armoede leven'**

Als onderzoekster zal ik persoonlijke gegevens van u gebruiken. Om misverstanden en inbreuken op uw privacy te vermijden zal ik hieronder een aantal afspraken neerschrijven waaraan ik mij tijdens het hele onderzoek zal houden.

Afspraken:

Mijn bedoeling is om uw verhaal, uw ervaringen en uw mening op te schrijven. Er zijn dus geen foute antwoorden. Alles wat u zegt kan nuttig zijn.

Het interview dat ik van u afneem is vertrouwelijk en anoniem. Ik zal delen van uw verhaal gebruiken in het verslag (in de vorm van citaten) maar buitenstaanders zullen niet kunnen achterhalen welke persoon wat gezegd heeft.

Om alle belangrijke elementen uit uw verhaal op te kunnen schrijven zou ik het beste een bandopnemertje gebruiken. Zo kan ik alles wat u vertelt opschrijven en gaat er niets verloren. Het bandje gebruik ik alleen om achteraf uw verhaal uit te typen, ik ben dus de enige die het te horen krijgt. Moest u echter niet willen dat ik dat bandopnemertje gebruik dan zal ik uw verhaal zo volledig mogelijk opschrijven.

U bent niet verplicht om alle vragen te beantwoorden. Als er zaken zijn waarover u niet wil praten, is het uw volste recht om dat niet te doen.

U mag steeds het gesprek stopzetten als het te lastig wordt.

Na afloop van het onderzoek zal ik u een exemplaar van het verslag (mijn thesis) bezorgen. Als alles goed gaat zal het onderzoek in juni afgerond zijn.

Contract opgemaakt op.....

Te.....

Handtekening van de respondent.....

Ik verbind mij ertoe om bovenstaande afspraken ten alle tijden na te leven

Lise Kieckens

Handtekening:.....

Bijlage 2: Interviewleiddraad

1. Heeft u reeds ervaring met het jeugdwerk?
 - Nam u zelf deel aan het jeugdwerk in het verleden?
 - Nemen uw kinderen op het ogenblik deel aan het jeugdwerk?
 - Namen zij in het verleden deel aan het jeugdwerk?
 - Zijn de ervaringen van u en uw kinderen met het jeugdwerk positief of negatief?

2. Zijn er veel jeugdwerkinitiatieven in uw buurt?
 - Heeft u het gevoel dat die makkelijk bereikbaar zijn, dat uw kinderen er makkelijk aan zouden kunnen deelnemen?

3. Wat verstaat u onder jeugdwerk?
 - Welke activiteiten doen kinderen volgens u zoal in het jeugdwerk?
 - Wat vindt u van die activiteiten?

4. Naast het reguliere jeugdwerk dat gericht is op alle kinderen zijn er ook initiatieven die enkel gericht zijn op kinderen van ouders die het minder breed hebben (het doelgroepspecifiek jeugdwerk).
 - Naar welk soort jeugdwerk (regulier of doelgroepspecifiek) gaat uw voorkeur uit en waarom?
 - Wat zijn volgens u de voordelen van gewoon jeugdwerk en wat zijn deze van doelgroepspecifiek jeugdwerk?
 - Wat zijn de nadelen van beide soorten jeugdwerk?

5. Er zijn maar weinig kinderen die in armoede leven die deelnemen aan het jeugdwerk.
 - Weet u wat de redenen daarvoor zouden kunnen zijn?
 - Wat houdt mensen die in armoede leven tegen om hun kinderen naar het jeugdwerk te sturen?
 - Welke veranderingen aan het jeugdwerk zouden ervoor kunnen zorgen dat er meer arme kinderen kunnen deelnemen?

6. Zijn er zaken in het jeugdwerk die u persoonlijk tegenhouden om uw kinderen naar het jeugdwerk te sturen?

7. Vindt u het belangrijk dat uw kinderen (kunnen) deelnemen aan het jeugdwerk?
Waarom wel of niet?
 - Denkt u dat het jeugdwerk een meerwaarde kan zijn voor kinderen die in armoede leven?

Bijlage 3: Voorbereiding focusgroep

1. Voorstelling en eventueel rondje (door Nele)

2. Voorstelling van het onderzoek

Achtergrond

- Er wordt heel wat gezegd over toegankelijk jeugdwerk voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren maar daarbij wordt niet of nauwelijks geluisterd naar de ouders.
- Doel van et onderzoek: nagaan of ouders het jeugdwerk al of niet belangrijk vinden, en of zij drempels ervaren. Met die informatie kan dan gezocht worden naar manieren om het jeugdwerk écht toegankelijk te maken.
- Werkwijze van het onderzoek: interviews + 1 oudergroep. Vertrouwelijk en anoniem. Opname op een bandje. De vereniging krijgt een exemplaar van het onderzoek zodat de ouders kunnen zien waar ze aan meegewerkt hebben.

3. Thema's

Ervaring met het jeugdwerk

- Hebben de ouders reeds ervaring met het jeugdwerk?
- Hebben hun kinderen ervaring met het jeugdwerk?
- Zijn die ervaringen goed of slecht?

De meerwaarde van het jeugdwerk

- Is het belangrijk dat kinderen naar het jeugdwerk kunnen gaan en waarom?
- Wat kan de meerwaarde van het jeugdwerk zijn voor kinderen? En voor ouders?
- Wat kan de meerwaarde zijn voor kinderen die in armoede leven?

Drempels in het jeugdwerk

- Wat kan ouders die in armoede leven tegenhouden om hun kinderen naar het jeugdwerk te sturen?
- Wat kan het jeugdwerk doen om die drempels te verlagen?

Doelgroepspecifiek versus algemeen jeugdwerk

- Naar welke vorm van jeugdwerk gaat de voorkeur van de ouders uit?
- Wat zijn de voordelen van doelgroepspecifiek jeugdwerk?
- Wat zijn de voordelen van algemeen jeugdwerk?